Institutul Intercultural Timişoara
Programul **Măsuri de Încredere** al Consiliului Europei

Educație interculturală în comunități multietnice

Volum realizat în cadrul proiectului pilot *Educaţie interculturală în comunităţi multietnice*
ref: CBM(2000)46.

Coordonatori ai volumului: Călin Rus şi Oana Bota
Echipa de coordonare a proiectului: Vera ARSIN, Dan BUTNARU, Iulian DINU, Alexandra JIVAN, Francisc KISS, Ana PETCOV, Tünde PÉTER, Călin RUS, Mircea TIVADAR

Publicat şi difuzat de Institutul Intercultural Timişoara (I.I.T.),
Str. M. Costin 2, RO-1900 Timişoara, tel./fax: +40 256 198457,
email: iit@intercultural.ro, www.intercultural.ro,

cu sprijinul Programului **Măsuri de Încredere** al Consiliului Europei,
F-67050 Strabourg Cedex.

Punctele de vedere exprimate în acest volum aparţin autorilor; ele nu reflectă în mod necesar poziţia Consiliului Europei sau a Institutului Intercultural Timişoara.

Pentru reproducerea sau traducerea totală şi/sau parţială, vă rugăm să vă adresaţi Institutului Intercultural Timişoara. Este autorizată reproducerea unor extrase, ci condiţia menţionării sursei, şi nu în scopuri comerciale.

Coperta: flo'; Tehnoredactare: flo' şi Oana Bota.

ISBN 973-85114-4-5

Institutul Intercultural Timişoara
Programul **Măsuri de Încredere** al Consiliului Europei

Educație interculturală în comunități multietnice

2002

Cuprins:

Prefață 6

Educație interculturală în comunități multietnice . . 9

Educația interculturală: concepte cheie şi elemente de metodologie
Jaques Chevalier 13

Minorități: armeni, bulgari, evrei, romi, sârbi . . 33

Activități: Cluj, Iaşi, Timiş 53

Concluzii: Educația interculturală – modalități de concretizare şi evitarea tentațiilor culturaliste
Călin Rus 95

Expoziție 105

Lista participanților 118

Institutul Intercultural Timişoara; Programul **Măsuri de Încredere** al Consiliului Europei 122

Prefață

Prefață

În fața problemelor deosebit de complexe ale societății românești actuale, din ce în ce mai multă lume consideră educația interculturală ca o parte esențială a soluției. Societatea românească în ansamblul ei a devenit treptat, pe parcursul ultimului deceniu, tot mai conștientă de propria ei diversitate culturală și, mai mult, tot mai numeroși sunt cei ce consideră că această diversitate culturală nu reprezintă o fatalitate, un blestem al istoriei, ci o oportunitate, o bogăție ce se cuvine valorificată în beneficiul general. Aceștia din urmă sunt în general cei care susțin că educația interculturală este esențială, în primul rând pentru stabilitatea societății și șansele ei de dezvoltare durabilă, pentru că ne învață cum să trăim unii cu alții, dar și, în al doilea rând, pentru că promovează egalitatea, respectul și deschiderea spre comunicare cu „celălalt".

Consiliul Europei a fost cu siguranță printre cei mai activi susținători ai principiilor interculturalității, această prestigioasă organizație europeană fiind și promotoarea conceptului de „societate interculturală". Este vorba despre o societate ce recunoaște diferențele culturale, susține dezvoltarea identităților specifice, dar încurajează și dialogul intercultural, contactele, schimburile și interferențele culturale. Aceste principii generoase sunt valide în general, în orice societate, în orice zonă din lume, și ele trebuie să se regăsească pe deplin la nivelul sistemelor educative. Școala joacă, fără îndoială, un rol esențial în promovarea interculturalității, principiile acesteia trebuind să fie permanent prezente atât în curriculum, cât și în ethosul instituției școlare. Cu atât mai mult acest lucru este însă valabil în cazul comunităților cu un caracter multicultural pronunțat ce se reflectă, implicit, în structura populației școlare. Nu sunt admisibile, în opinia noastră, nici situația în care școala promovează, direct sau indirect, explicit sau implicit, o viziune monoculturală, cea a majorității, nici situația în care fiecare este preocupat exclusiv de reproducerea propriei culturi, fără a-l lua în considerare pe „celălalt", sau considerând existența sa ca pe o amenințare. Deseori, se poate constata un clivaj net între trei nivele distincte: la nivelul discursului politic, transmis de mass-media, accentul cade pe conflictualitate, pe dificultățile ce apar, sau sunt uneori chiar construite, în relațiile dintre diferitele comunități culturale, la nivelul școlii se ignoră în totalitate existența unor astfel de probleme, în timp ce la nivelul comunităților locale relațiile sunt absolut firești, situațiile problematice apărute fiind rezolvate prin mecanisme specifice, ce au la bază rețeaua complexă de relații interpersonale ce leagă membrii comunității respective, dincolo de granițele diferitelor grupuri culturale ce compun acea comunitate.

Proiectul nostru s-a născut, pe de o parte, din recunoașterea importanței introducerii unei perspective interculturale în școlile românești și, pe de altă parte, din afirmarea nevoii de a articula eficient acțiunea școlii cu realitatea cotidiană a comunității

locale în care trăiesc elevii şi cu mesajele educative pe care aceştia le primesc din familie şi din grupurile asociate identităţii lor culturale specifice.

Ne-am propus să demonstrăm în primul rând că educaţia interculturală este posibilă în condiţiile actuale ale sistemului eductiv şi ale societăţii româneşti şi că ea poate găsi uşor susţinători, atât din rândul cadrelor didactice, cât şi din rândul părinţilor şi al societăţii civile, respectiv al organizaţiilor minorităţilor naţionale.

Rezultatele au fost deosebit de încurajatoare, în unele situaţii chiar peste aşteptările noastre. Demersul urmat de noi merită descris aici tocmai pentru a permite înţelegerea corectă a rezultatelor obţinute. Astfel, am identificat trei regiuni ţintă din România, cu caracteristici semnificativ diferite dar având în comun multiculturalitatea, şi câteva comunităţi minoritare din aceste regiuni, alese pe criterii mai mult sau mai puţin subiective: Banatul (în mod deosebit comunităţile sârbă şi bulgară), zona Clujului (în mod deosebit comunităţile evreiască, armeană, romă şi maghiară) şi Zona Iaşiului (în mod deosebit comunitatea romă şi cea a ruşilor-lipoveni). Am obţinut apoi parteneriatul Inspectoratelor Şcolare din judeţele Timiş, Cluj şi Iaşi, ca şi al comunităţilor ţintă menţionate, fiecare desemnându-şi reprezentanţi pentru a participa la activităţile proiectului. A fost astfel constituită echipa de coordonare a proiectului, formată în mare parte din persoane extrem de deschise ce au îmbrăţişat cu entuziasm ideile şi obiectivele proiectului. Dacă rolul nostru, al Institutului Intercultural[1] a fost cel de iniţiator[2], ei sunt cei care, împreună cu colegii şi colaboratorii locali, au conceput şi realizat activităţile prezentate în acest volum. Le adresăm sincere mulţumiri şi le cerem iertare pentru faptul că, evident, nu am reuşit să reflectăm aici decât o mică parte din bogăţia şi impactul activităţilor desfăşurate de ei în cadrul proiectului.

Conţinutul acestui volum este totuşi, în opinia noastră, o mărturie elocventă a posibilităţilor pe care parteneriatul şcoală – comunitate le poate oferi pentru integrarea perspectivei interculturale în activităţile educative, atât în cele curente, desfăşurate la clasă, cât şi în activităţile extraşcolare. Sperăm însă că activităţile ilustrate aici vor reprezenta de asemenea un stimulent şi o sursă de inspiraţie pentru alte persoane, fie cadre didactice, fie părinţi, fie activiştii în cadrul organizaţiilor minorităţilor sau al organizaţiilor neguvernamentale, care doresc să iniţieze un demers asemănător, adaptând desigur ideile de activităţi prezentate la nevoile specifice ale potenţialilor beneficiari şi la contextul socio-cultural al acestora.

---

[1] Pentru tot ceea ce înseamnă concepţia noastră privind educaţia interculturală, concepţie ce s-a reflectat şi în cadrul acestui proiect, îi datorăm enorm lui Jacques Chevalier, fost Consilier de Programe la Consiliul Europei, expert în pedagogie interculturală şi consecvent susţinător şi colaborator al Institutului Intercultural.

[2] Un rol extrem de important în derularea proiectului i-a revenit colegei noastre Alexandra Jivan, căreia îi adresăm sincere mulţumiri. Sinteza activităţilor prezentate în acest volum îi aparţine Oanei Bota.

Suntem convinşi că, pentru participanţii direcţi la proiect, activităţile realizate vor reprezenta doar un început şi că ele vor fi urmate de altele asemănătoare, făcând astfel ca educaţia interculturală să nu mai fie prinzoniera unor evenimente izolate, ci o dimensiune fundamentală a întregului proces educativ. Am fi deosebit de bucuroşi dacă, stimaţi cititori, ne-aţi informa[3] asupra propriilor experienţe în domeniu, inspirate sau nu de cele prezentate aici, astfel încât, să oferim, atât celor interesaţi, cât şi scepticilor, argumente pentru a realiza, la rândul lor, astfel de activităţi.

Călin Rus,
Director
Institutul Intercultural Timişoara

[3] La adresa iit@intercultural.ro sau la datele de contact disponibile la www.intercultural.ro. Tot aici vom putea şi face cunoscute experienţele dumneavoastră.

Educație interculturală în comunități multietnice

Educație interculturală în comunități multietnice

Finanțator:
Programul Măsuri de Încredere al Consiliului Europei

Parteneri:
- Inspectoratele Şcolare ale Judeţelor Cluj, Iaşi şi Timiş
- Uniunea Bulgară din Banat, Uniunea Sârbilor din România, Uniunea Armenilor Cluj, Asociația ROMANITIN Iaşi
- peste 30 de instituții asociate: şcoli, licee, organizații ale minorităților din cele 3 regiuni, autorități publice.

Obiective:
- întărirea cunoaşterii reciproce, a comunicării şi a încrederii între diferitele comunități etnice;
- consolidarea legăturilor dintre şcoală, societatea civilă şi autoritățile locale într-un mediu multicultural, prin creşterea rolului organizațiilor minorităților naționale.

Grup țintă:
- cadre didactice;
- părinți ai elevilor (aparținând deopotrivă comunităților minoritare şi majoritară);
- reprezentanți ai ONG, respectiv comunităților minorităților naționale.

Activități principale:
- seminar de formare a celor 38 de participanți direcți la proiect: cadre didactice, părinți, reprezentanți ai ONG ale minorităților naționale;
- activități de educație interculturală - şcolare şi extraşcolare - cu implicarea, deopotrivă a elevilor aparținând comunităților minoritare şi celei majoritară;
- seminarii locale de difuzare a rezultatelor proiectului.

Rezultate:
- volum final, în limbile română şi franceză: prezintă activitățile realizate în cadrul proiectului, dar şi aspecte metodologice;
- bază de date cu tipuri de activități interculturale, inclusiv documente scrise şi video, fotografii, obiecte;
- echipă de 38 de persoane, formate în educație interculturală.

Argument/context:
Educația poate constitui, fără doar şi poate, o soluție pe termen lung la problemele unei societăți multietnice şi multiculturale. Dintr-un loc de închidere defensivă şi de

separare, şcolile pot deveni locuri de deschidere şi comunicare. Dintr-un instrument de asimilare şi întărire a caracteristicilor naţionaliste, şcoala poate deveni un instrument de formare a tinerilor, întru respectul diversităţii culturale.

Cu ajutorul unor acţiuni de sensibilizare şi de formare a cadrelor didactice, a responsabililor instituţiilor multietnice de învăţământ, dar şi a autorităţilor publice locale, respectiv a reprezentanţilor societăţii civile, se va putea ajunge la atingerea acestor obiective şi la prevenirea unor posibile tensiuni. Aceste acţiuni pot transforma şcoala într-un veritabil centru al comunităţii şi îi pot permite să răspundă mai bine unor nevoi specifice.

Perspectiva interculturală trebuie să stea la baza procesului de învăţământ adresat tuturor, minoritari şi majoritari. Punerea în practică a activităţilor de educaţie interculturală, în special în comunităţi cu caracter multicultural, în cadrul părţii din curriculum decis de şcoală, va contribui la o mai bună cunoaştere între diferitele comunităţi, dar şi la întărirea coeziunii sociale la nivel local.

De asemenea, activităţile de educaţie interculturală trebuie să aibă ca obiectiv întărirea legăturilor dintre şcoală şi comunitate - societate civilă, precum şi o mai bună comunicare între şcoală şi autorităţile locale.

Institutul Intercultural Timişoara s-a implicat, încă de la crearea sa, în acţiuni diverse vizând reforma sistemului educativ românesc, în sensul introducerii perspectivei interculturale. Acest proiect se înscrie deci în continuarea unor acţiuni similare anterioare şi corespunde uneia dintre direcţiile strategice cele mai importante ale organizaţiei noastre.

Descriere:

- **Reuniune pregătitoare:**

Timişoara, 3-4 iulie 2000. Întâlnirea i-a avut ca participanţi pe cei 8 membri ai grupului de pilotaj al proiectului: reprezentanţi ai Inspectoratelor Şcolare ale Judeţelor Cluj, Iaşi şi Timiş, respectiv ai comunităţilor minoritare din cele 3 regiuni; 2 persoane din partea Institutului Intercultural. Obiectivele reuniunii au fost: (1) prezentarea proiectului; (2) stabilirea profilului participanţilor şi al programului seminarului de formare. Discuţiile au pus, de asemenea, accent pe prezentarea contextelor locale şi a organismelor partenere.

- **Seminar de formare:**

Timişoara, 29 septembrie - 1 octombrie 2000. Seminarul s-a adresat unui public format din 30 de persoane (câte 10 participanţi din fiecare implantaţie a proiectului, urmând structura grupului ţintă al proiectului) şi şi-a propus: (1) formarea participanţilor în principiile şi metodele specifice educaţiei interculturale; (2) crearea unui cadru oportun pentru punerea în practică de proiecte locale.

Formarea, asigurată de Jacques Chevalier, specialist în domeniul educației interculturale, profesor la Universitatea «Léonarde de Vinci» din Louvain-la-Neuve (Belgia), respectiv de Călin Rus şi Alexandra Jivan (I.I.T.), s-a structurat în 2 linii principale:

- **Aspecte teoretice**: concepte fundamentale ale educației interculturale; mizele interculturalității în educație şi gestionarea metodologică a interculturalității în curriculum-ul şcolar; locul educației interculturale în procesul de reformă a învățământului românesc; relațiile şcoală-comunitate, şcolar-extraşcolar; proiecte şcolare etc.

- **Aspecte practice**: activități pe grupuri, în ateliere, asupra şi cu ajutorul metodelor formale şi informale în educația interculturală - istorie orală; organizarea democratică a clasei; corespondență şcolară; utilizarea patrimoniului ONG ale minorităților în clasă etc.

▲ Participanții la proiectul *Educație interculturală în comunități multietnice*. Timişoara, la încheierea seminarului de formare (octombrie 2000)

- **Activități de educație interculturală:**

Timişoara, Dudeştii-Vechi, Cluj-Napoca, Gherla, Săvădisla, Gilău, Iaşi, octombrie 2000 - iunie 2001. Pornind de la experiența seminarului de formare, adaptată contextelor specifice (locale, şcolare şi chiar personale), cei 30 de participanți la proiect au inițiat, sub coordonarea celor 6 membri ai grupului de pilotaj reprezentați la nivel local, activități şi proiecte şcolare de educație interculturală, Rezultatele acestor activități (mape de prezentare, dosare de lucru, documente video, fotografii, evaluări etc.) sunt incluse în volumul final al proiectului.

- **Seminarii locale de difuzare:**

Cluj-Napoca, 31 martie 2001; Timişoara, 12 mai 2001; Iaşi, 28 iunie 2001.
Au avut rolul de a difuza, la nivel local, inițiativele grupurilor de lucru din cadrul proiectului. La fiecare seminar au fost invitați responsabili educativi; reprezentanți ai comunităților minoritare locale; jurnaliști; părinți şi elevi; reprezentanți ai autorităților locale.

- **Reuniune de evaluare:**

Timişoara, 12-13 mai 2001. Întâlnirea a reunit, simetric, membrii grupului de pilotaj, în scopul evaluării impactului proiectului, a rezultatelor sale. Au fost puse, laolaltă, experiențele locale şi s-au luat decizii cu privire la structura şi conținutul volumului final.

Follow-Up:

- continuarea în şcoli a activităților inițiate în cadrul proiectului.
- Implicarea instituțiilor şcolare partenere în alte proiecte vizând educația interculturală, inițiate de terți.

Educația interculturală: concepte cheie şi elemente de metodologie

Educaţia interculturală: concepte cheie şi elemente de metodologie

Jacques Chevalier

Voi prezenta în cele ce urmează câteva idei menite să clarifice contextul conceptual şi metodologic al proiectului nostru:
-Într-o primă etapă, vă voi împărtăşi reflecţiile şi analizele acumulate de-a lungul unei cariere consacrate interculturalităţii şi voi degaja câteva concepte fundamentale;
-Vom reflecta apoi asupra mizelor pe care le reprezintă aceasta lume interculturală pentru universul educaţiei;
-În al treilea rând vom zăbovi asupra tratării metodologice a dimensiunii interculturale în mediile noastre şcolare;

1) În legatură cu mizele interculturalităţii în conjuctura societăţilor noastre
Dimensiunea multiculturală a societăţilor noastre este un fapt universal recunoscut şi oraşul Timişoara, ca întreaga regiune Banat, sunt exemple foarte reprezentative în acest sens. De altfel acesta este unul dintre motivele pentru care, acum aproape 10 ani, responsabilii politici ai Consiliului Europei au acceptat să susţină ideea de a dezvolta în acest oraş Institutul Intercultural. Într-adevăr, coexistenţa armonioasă şi pozitivă a majorităţii româneşti şi a minorităţilor germană, maghiară, sârbă, rromă, slovacă..., a religiilor ortodoxă, romano-catolică, greco-catolică sau a diferitelor limbi vorbite de către locuitorii acestei regiuni face din acest colţ de Europă un model care merită să fie difuzat ca exemplu de bună practică într-un continent confruntat cu resurecţia naţionalismelor exacerbate, a xenofobiei şi a intoleranţei sub toate formele acestora.

Multiculturalismul este o situaţie de fapt, şi oriunde ne-am afla, omogenitatea populaţiilor este (şi a fost întotdeauna) un mit.

Acest multiculturalism s-a dezvoltat în diferite momente ale istoriei ţării în special prin:

- evoluţia contextului migraţional caracterizat prin trecerea de la o imigrare în scopul de a munci la o populaţie permanentă şi creşterea diversităţii etnice rezultată din aceasta;
- evoluţia contextelor economice, politice, sociale şi culturale caracterizate prin:
    - evoluţia tehnologică (informatică, telematică, a comunicaţiilor prin satelit, a audiovizualului în general) şi amestecul modelelor culturale şi a cunoştinţelor care rezultă din aceasta;
    - gestionarea problemelor sociale prin norme statale care reglementează toate aspectele vieţii sociale;

- paralizia structurală, rezultând din neputința colectivităților locale de a-şi rezolva cu eficacitate problemele şi care suferă acțiunile instanțelor independente de entitatea considerată;
- creşterea profesionalismului şi renunțarea la implicare (rezultând din aceasta) a persoanelor care lasă „specialiştilor" responsabilitatea luării deciziilor;
- explozia referințelor culturale şi consecințele acesteia asupra structurării identității şi integrării sociale;
- contactele, din ce în ce mai specializate între indivizi care se întâlnesc rareori în calitate de „persoane integrale".

Într-un context de criză economică şi politică, această evoluție influențează profund relațiile între diversele grupuri socioculturale prin dezvoltarea de atitudini naționaliste şi xenofobe, replierea comunităților emigrate şi autohtone spre ele însele.

Aceste schimbări nu privesc doar populația imigrată sau minoritățile ci întreaga societate. Prin stabilizarea sa, străinul este din ce în ce mai puțin străin. Nici o civilizație nu este „intrusă" în raport cu istoria gândirii umane a cărei moştenire face parte din civilizația europeană. Nici un individ purtător al acestor civilizații nu trebuie, deci, să fie perceput ca un „intrus cultural" în Europa. Cunoaşterea aportului tuturor civilizațiilor la gândirea umană este punctul de plecare al interculturalității.

2) Interculturalitatea şi universul educației

Pedagogia interculturală a evoluat, în contextul imigrației postbelice în Europa occidentală, de-a lungul a trei generații.

- Prima generație îşi fixa ca obiective dezvoltarea unor măsuri specifice adresate copiilor de imigranți înscrişi în şcolile occidentale şi a unei pedagogii de susținere a acestei populații.
- A doua îşi propunea în plus, vizând aceeaşi categorie de copii, predarea limbii şi culturii țării lor de origine. Această predare se realiza, mai ales în afara orelor de curs obişnuite, de către personal didactic recrutat în general din țările de origine şi nu privea decât într-o măsură foarte mică şi indirect, copiii autohtoni.
- Într-o a treia generație, cadrul de referință se lărgeşte, se îndepărtează din ce în ce mai mult de situația şcolară a copiilor de muncitori imigranți şi de nevoile lor specifice. Acum, sistemul şcolar trebuie să se adapteze noilor exigențe impuse de recunoaşterea caracterului pluricultural al societății.

La acest nivel, interculturalitatea implică pe toată lumea. Diferența nu mai este privită ca o tară, sau ca un handicap, ci ca o bogăție.

Nu se mai pune, deci, problema de a se construi un proiect educativ şi cultural specific imigranților juxtapus unui proiect educativ şi cultural global; nu se pune

problema centrării sale exclusiv asupra şcolii şi nici a focalizării culturalului în mod exclusiv pe dimensiunea lingvistică.

Ca o concluzie a observaţiilor şi a cercetărilor efectuate, se pot defini astfel marile axe ale pedagogiei interculturale:

- Educaţia interculturală vizează dezvoltarea unei educaţii generale, mergând în întâmpinarea diferenţelor existente în interiorul aceleiaşi societăţi, mai degrabă decât o educaţie pentru persoanele culturalmente diferite. Educaţia interculturală nu este o problemă de publicuri specifice. Este o educaţie a tuturor, minoritari şi majoritari, la un „parametru cultural", într-o reciprocitate a perspectivelor.
- Educaţia interculturală dezvoltă o pedagogie a relaţiei umane de un anumit tip: o educaţie care să permită elevilor să se situeze ei înşişi, în orice moment, în raport cu ceilalţi, să le dea mijloace de diversificare a referinţelor, să trăiască diversele modalităţi culturale ale mediului lor în deplină legitimitate.

Concluzia poate părea provocatoare, ea are în vedere rolul şcolii şi gestionarea metodologică a relaţiei şcolare: „Nu şcolii îi revine rolul de a determina identitatea elevului, de a-l identifica pentru ca, mai apoi, să îl închidă într-o reţea de semnificaţii, nici să aleagă pentru el o identitate oarecare. Educaţia interculturală este fondată pe principiul „centralităţii copilului", punct de plecare pentru orice pedagogie adevărată".

Pedagogia interculturală este astfel definită ca o pedagogie a relaţiei, o pedagogie a diferenţei (a cunoaşterii, a înţelegerii, a respectului diferenţelor). Ea pregăteşte individul să facă faţă unei conjuncturi sociale noi prin transmiterea de cunoştinţe şi dezvoltarea de competenţe specifice (aptitudini comunicaţionale şi de relaţionare interpersonală şi intercomunitară, spirit critic privind identităţile speciale, relativizarea modelelor...).

Oricare ar fi modulul de învăţare, perspectiva interculturală implică faptul că, într-un moment sau în altul al derulării sale, elevul îl va percepe şi confrunta cu felul în care acesta este trăit în alte medii culturale.

Analiza activităţilor realizate a permis de asemenea delimitarea condiţiilor prealabile iniţierii acestei politici educative şi culturale în sistemele noastre educative.

1. Voinţa politică generală de a considera populaţiile minoritare ca parte integrantă a societăţii, altfel condiţiile de punere în contact a grupurilor socio-culturale diferite vor fi de inegalitate a schimbului.
2. Nici o societate plurală nu poate să spere să-şi recunoască de fapt si de drept pluralismul său, fără să ducă simultan o politică activă pe frontul socio-economic şi pe frontul educativ.
3. Înnoirea şcolii trebuie să fie percepută în raport cu funcţionarea sa internă şi cu relaţiile sale cu exteriorul, ceea ce presupune regândirea

rolului şcolii, fără de care nici o modificare a relaţiilor între şcoală, cartier şi familie nu va fi posibilă; fără de care adoptarea unei pedagogii interculturale va fi imposibilă.

4. Mijloacele de informare în masă constituie, alături de şcoală, surse importante de reprezentări simbolice care joacă un rol fundamental în percepţiile noastre asupra celuilalt şi comportamentul nostru în raport cu acesta. Interacţiunea între aceste domenii reprezintă o variabilă determinantă pentru coerenţa gestionării dimensiunii interculturale.
5. Iniţierea de politici educative şi culturale active şi intervenţioniste care, în plan local, îşi propun:
   - liberalizarea grupurilor şcolare, luându-se în considerare maximum de factori ce joacă un rol în procesul de socializare şi de educaţie;
   - dezvoltarea resurselor educative şi culturale în teritoriu (biblioteci, muzee, cluburi pentru tineret, radiouri locale, locuri de creaţie artistică şi de exprimare culturală...);
   - dezvoltarea locurilor si nivelelor de concertare şi de participare în vederea unei gestionări sociale a şcolii.
6. Dezvoltarea unui astfel de proiect educativ şi cultural presupune faptul că acest proiect corespunde într-adevăr nevoilor comunităţii şi că toate componentele acesteia aderă la aceleaşi valori de autonomie şi de solidaritate.

3) Gestionarea metodologică a interculturalului în mediul şcolar

În funcţie de acest caracter multi şi intercultural al societăţilor noastre, asistăm la o anumită reajustare a factorilor în funcţie de care se structurează cunoaşterea şi se elaborează conceptualizarea. Dacă, acum câteva decenii, această operaţie era concepută prin aproprierea şi compararea modelelor teoretice, pe un fel de axă diacronică, ea se deplasează astăzi pe o axă sincronică şi se decantează de dialogul între diversele forme ale unei aceleiaşi realităţi în medii culturale diferite.

Când încercam, în cadrul formării iniţiale a educatorilor, să explic felul în care această opţiune interculturală modifica rolul profesorului, utilizam următoarele scheme:

Această primă schemă ilustrează procesul clasic al unei lecţii magistrale al cărei obiectiv se defineşte aproape exclusiv în termeni de stăpânire a materiei:

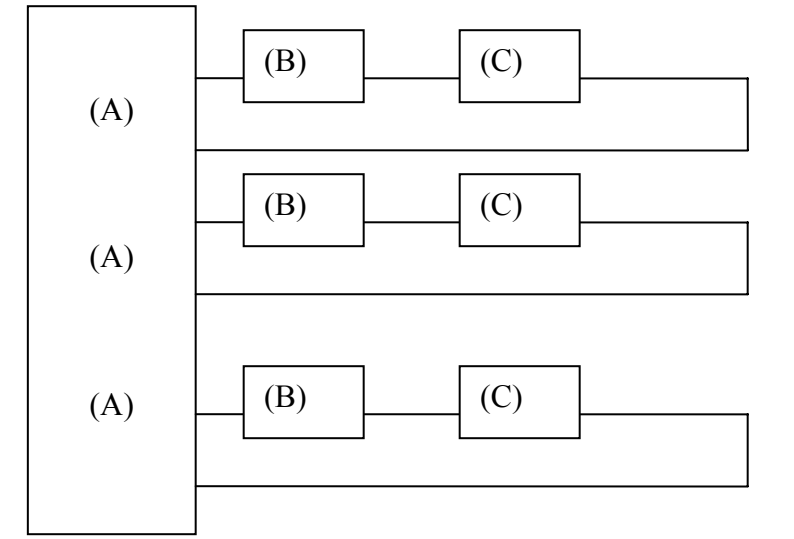

(A) obiectul învățării
(B) subiectul învățării
(C) obiectul filtrat de către percepția subiectului cu toate deformările implicate

Circuitul evocat de această schemă reprezintă un demers de învățare centrat mai ales pe materie: obiectul învățării este propus elevului, acesta, inevitabil, îl deformează şi se vede reconfruntat cu modelul „ideal”. Aceste etape sunt reproduse până în momentul în care educatorul estimează că ceea ce este redat de către elev este suficient de aproape de modelul propus şi poate fi considerat ca asimilat.

A doua schemă ilustrează o învățare implicând alte priorități:

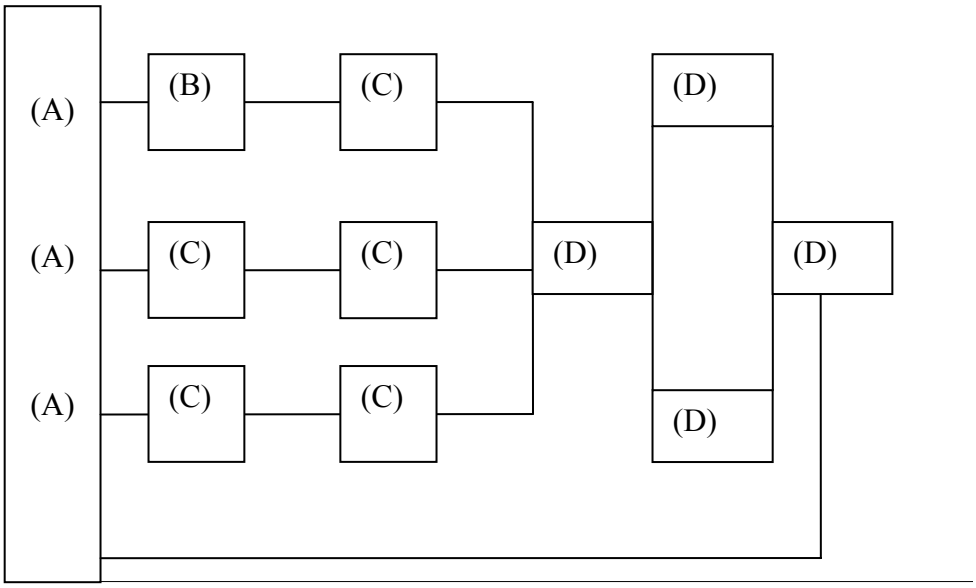

(D) modelele culturale ce rezultă din dialogul între indivizi, între modelele emanate de diferitele grupuri sociale sau propuse la nivel instituțional.

Conceptualizarea nu rezultă în mod prioritar din confruntarea între ceea ce este produs de către elev şi materia propusă, ci din dialogul între diferențele individuale care determina copiii să construiască un model reflectând grupul social pe care îl constituie (evident, clasa lor în acest caz). Acest model se nuanțează ulterior prin confruntarea cu alte producții de acelaşi tip. Daca ne situăm într-un domeniu de producție convergentă, confruntarea cu modelul teoretic nu se va face decât ulterior, într-o a doua etapă.

Aş vrea să evoc acum concluziile unui simpozion care a avut loc la Timişoara, în România, pe tema „Dimensiunea interculturală, factor esențial al reformei învățământului secundar":

- educația interculturală este o educație a tuturor, minoritari, ca şi majoritari;
- educația interculturală nu trebuie să se limiteze exclusiv la conținuturi specifice transmise în cadrul unei discipline particulare. Este fundamental să se consolideze abordarea sa interdisciplinară, care trebuie să se definească mai mult în funcție de inițierea unui comportament decât a unei cunoaşteri;

- educația interculturală nu poate fi concepută doar în cadrul mediului şcolar, ci în asociere cu extra-şcolarul (familia, grupuri sociale, instituții, comunități, media...);
- educația interculturală implică focalizarea asupra elevului, agent şi nu numai obiect al învățării; participarea sa activă la elaborarea şi gestionarea regulilor de viață democratică a clasei şi a şcolii;
- educația interculturală este indisociabilă de educația din mass-media; dezbaterile au subliniat în mod deosebit importanța unei analize critice a surselor de informație din cadrul tuturor cursurilor care vehiculează date economice, umane, politice, sociale, culturale;
- evoluția rolului educatorului care depăşeşte simpla funcție de comunicare a modelelor şi a programelor care trebuie să lase mai mult loc spiritului de inițiativă şi de creativitate;
- nevoia prioritară de a se ataşa mai întâi de formarea inițială şi continuă a educatorilor şi de creearea de documente şi de material didactic, permitând instituirea unui demers activ în domeniu.

Modelul constructivist şi dimensiunea interculturală în metodologie

Trei modele de predare

În *Şcoala, instrucțiuni de utilizare,* Philippe Meirieu a ştiut să conteze pe un mod narativ de o extraordinară bogăție, *Poveştile lui Gianni*, evocând parcursul fictiv al unui elev (de origine străină, după toate aparențele) exmatriculat din şcoală pe care îl face succesiv să-l întâlnească pe Freinet, să frecventeze o clasă de tranziție, să participe la um colocviu despre Piaget, să viziteze Summerhill, să se lase o clipă sedus de Rogers, să trăiască experimentul celor „10Î", să se plaseze în linia de tir a obiectivelor, etc. Într-o manieră mult mai schematică vom prezenta aici, în mod contrastiv, trei modele principale de predare care subînțeleg – conştient sau implicit - practicile de predare cu toate variantele pe care ni le putem imagina. Fiecare dispune de o logică şi de o coerență pe care va trebui să le caracterizăm, dar manifestă şi limite de utilizare pe care ne vom strădui să le scoatem în evidență. şi, mai ales, să reliefăm faptul că fiecare dintre aceste modele răspunde unor situații de eficacitate diferită.

Transmiterea

Se poate utiliza termenul de „amprentă" pentru a descrie concepția cea mai tradițională dar încă vie a învățării de către elev: cea a unei pagini albe sau a unui pahar gol de umplut. Cunoaşterea ar fi un conținut de învățare care ar veni *să se imprime* în mintea elevului, ca în ceară moale. Învățarea este aici înțeleasă după o schemă de comunicare *emițător-cititor-receptor,* schemă mai degrabă rustică, derivată din teoria informației a lui Claude Shannon şi reactivată de uzul didactic al schemei funcțiilor limbajului a lui Roman Jakobson.

În acest model situația elevului este privită într-o manieră destul de pasivă. Ceea ce se aşteaptă în primul rând este ca el să adopte anumite atitudini vis-à-vis de muncă, atitudini care sunt decelabile prin intermediul tradiționalelor adnotări din carnetele şcolare (a fi atent, a fi constant în muncă şi efort, a da dovadă de voință, etc). Toate acestea în scopul de a evita „pierderile în linie".

Pedagogia amprentei este de asemenea o „pedagogie a ideilor clare", pentru că în principiu este suficient ca educatorul să explice clar, să înceapă cu începutul şi să expună lucrurile progresiv, să folosească exemple relevante pentru a putea transmite şi înscrie cunoaşterea în memorie. Eşecul şi eroarea ar trebui astfel să fie evitate, în mod normal. Dacă ele totuşi se produc, vor fi sancționate pentru că elevul este responsabil de apariția lor, neadoptând atitudinea corespunzătoare.

Această prezentare, oricât de puțin critică ar fi, înseamnă că acest model de învățare este totalmente necorespunzător şi de evitat? Nu, aceasta înseamnă mai degrabă necesitatea cunoaşterii limitelor stricte în care ea poate să fie eficace. De exemplu:

- când publicul este *motivat* şi *în cunoştința de cauză*;
- când demersul de căutare a informației *este efectuat în mod pozitiv*;
- când posedă, *grosso modo, structuri intelectuale comparabile* cu cele ale educatorului (dincolo de disimetria cunoştințelor lor disciplinare), astfel încât mesajul să poată fi transmis prin simpla emisie/recepție;
- când publicul dispune deja de elemente de cunoaştere în domeniul de învățare considerat şi profită de expunerea sistematică pentru *a organiza şi a restructura* informațiile deja existente dar lacunare şi neierarhizate.

Trebuie să admitem că aceste condiții nu sunt în general îndeplinite de publicul şcolar al zilelor noastre. Aici rezidă fără îndoială cauzele slabei eficacități actuale a acestui model.

Condiționarea

Pedagogia, numită *behavioristă*, introdusă de Skinner, a constituit o tentativă puternică pentru a depăşi acest prim model. Ideea sa centrală este că trebuie să considerăm structurile mentale ca o *cutie neagră* la care nu avem acces şi că este deci mai realist şi mai eficace să ne canalizăm interesul pe „intrări" şi pe „ieşiri" decât pe procesele în sine.

Educatorul se străduieşte atunci să definească cunoştințele de dobândit nu într-o manieră „mentalistă" (utilizând termeni ca spirit de analiză sau de sinteză, înțelegere...care se referă la ce se întâmplă în interiorul acelei cutii negre) ci în termeni de *comportament observabil* aşteptat la sfârşitul perioadei de învățare.

De aici au decurs învățarea programată, o bună parte a pedagogiei prin obiective şi a învățării cu ajutorul computerului. Ultimul avatar este, probabil, dezvoltarea actuală a referențialelor. Fiecare obiectiv trebuie să se supună unei sintaxe: *elevul va trebui*

să fie capabil de...+ un verb de acțiune. Un verb de acțiune (a distinge, a numi, a recunoaşte, a clasa,...) şi nu un verb „mentalist" (a înțelege, a şti, a reflecta...), adică tocmai o ieşire din cutia neagră, un comportament final aşteptat al elevului. Să remarcăm că s-a făcut adesea - şi în mod nejutificat - opoziția dintre „obiective de comportament" şi „obiective de cunoaştere", dar „comportamentul" la care ne referim aici nu este o atitudine sau un mod de a fi al elevului (acesta fiind sensul obişnuit al termenului, atunci când se vorbeşte de ameliorarea comportamentului). Sensul considerat de noi este cel de manifestare observabilă a stăpânirii unei cunoştințe, care ne va permite să fim siguri că obiectivul vizat a fost atins.

În acest model behaviorist, învățarea este rezultatul unei suite de *condiționări*. Educatorul împarte obiectivul de propus elevilor în unități suficient de mici pentru ca elevii să poată reuşi, apoi leagă aceste unități între ele în acelaşi mod. Recompensează primele răspunsuri bune obținute, ceea ce permite *întărirea lor pozitivă*. Behaviorismul derivă în aceasta din studiile asupra învățării animale.

Vorbim de o *pedagogie a reuşitei*, pentru că încearcă să găsească mijloacele de evitare a greşelii, datorită unui decupaj al învățării în unități atât de mici cât va fi necesar. Dar dacă, în ciuda tuturor acestor măsuri, eroarea survine totuşi, aceasta nu va mai fi, ca în cazul precedent, în responsabilitatea elevului, ci va fi legată de sfera de competențe a educatorului şi/sau a celui care a conceput programul. Sancțiunea care se aplica firesc în cazul primului model lasă aici loc *re-medierilor*, buclelor de învățare şi rescrierilor de program. Sau, cu un termen împrumutat din informatică, nu mai există erori, nici greşeli, doar *bugs* .

Acest model a avut, incontestabil, efecte pozitive şi se poate afirma că, dincolo de abandonarea behaviorismului de către psihologia contemporană, el rămâne un pasaj util, dacă nu chiar obligatoriu, în formarea educatorilor. De ce? Pentru că atacă în mod eficace dogmatismul verbal al profesorului, obligându-l să se centreze asupra elevului şi a misiunii intelectuale pe care acesta o are de îndeplinit şi nu în primul rând asupra organizării propriului discurs şi a progresiei acestuia. Pedagogia prin obiective este cea care face să se conştientizeze cel mai bine distorsiunile adesea considerabile care există între ceea ce educatorul îşi propune să îl facă să dobândească pe elev (obiectivele generale şi scopurile) şi ceea ce se petrece efectiv în mintea elevului (obiectivele operaționale). Am notat deja că traducerea sistematică a activității elevilor în sintaxa pedagogiei prin obiective ne face să ne dăm seama în ce măsură obiectivele de rang inferior) cunoaştere, înțelegere în taxonomia lui Bloom) sunt de facto cel mai adesea vizate şi depăşesc de departe afişarea intențiilor educative ambițioase.

Eficacitatea maximă a acestui model s-a înregistrat în *cursurile tehnice sau profesionale, pe termen scurt sau mediu*, şi nu din întâmplare. În ceea ce priveşte perioadele mai lungi de învățare - cele mai frecvente în formarea generală - două sunt cauzele principale care îi limitează eficacitatea:

- procesul numit „de operaționalizare” antrenează un asemenea decupaj încât educatorul se vede pus foarte repede în fața unui prea mare număr de obiective posibile simultane, şi aceasta a apărut ca fiind o limită netă a pedagogiei prin obiective. Dincolo de succesul de stimă mondial al taxonomiilor, avem aici unul dintre motivele pentru care ele au intrat prea puțin în realitatea claselor.
- pedagogia prin obiective a introdus o confuzie între obiectivul însuşi care, într-o ultimă analiză, rămâne mentalist, şi comportamentul observabil, care nu este decât un indicator al acestui obiectiv. aceasta poate fi acceptată în perioade de formare scurte, cu caracter tehnic, când ceea ce contează este modificarea unui comportament, obținerea unui nou automatism, cunoaăterea unui algoritm de acțiuni. Dar dacă, în formarea generală, substituim astfel efectul de obținut cu procesul intelectual însuşi, provocăm, fără să ne dăm seama, o importantă modificare a ceea ce înseamnă pentru elev munca de efectuat.

Cu modelul condiționării, e ca şi cum am încerca să facem un elev să urce o scară care are toate treptele în acelaşi plan orizontal. Astfel, elevul poate să parcurgă toate etapele intermediare ale învățării (a păşit pe fiecare treaptă) dar fără a se şi înalța din planul orizontal prin aceasta! O învățare inteligentă nu poate în realitate să se reducă atât de simplu la o suită de comportamente terminale, oricât de observabile ar fi ele. Căci se poate îndeplini o sarcină şi ocolind - sau chiar ignorând - obstacolele, mai degrabă decât trecând peste ele.

În ciuda unor asemenea limitări, acest model rămâne interesant când este folosit pentru ceea ce este el capabil să genereze - şi aceasta corespunde rațiunii originale a introducerii sale în învățământ: evaluarea. Datorită lui ne putem asigura că o întrebare corespunde într-adevăr obiectivului fixat, că nu comportă în mod implicit mai multe, etc. De asemenea, este întotdeauna un obiectiv eficace în coordonarea între educatori, când se caută să se ajungă la aceleaşi scopuri, că aceleaşi cuvinte nu acoperă două proiecte distincte. Tehnicile de operaționalizare puse la punct de către pedagogia prin obiective rămân atunci prețioase.

Constructivismul

Proiectul de predare constructivistă revine la „mentalismul” care crezuse că poate exclude behaviorismul şi se interesează de ceea ce se petrece în acea „cutie neagră”, păstrându-şi focalizarea pe elevul în proces de învățare.

Diferența față de modelele precedente este noul statut al erorii. Aceasta nu este considerată ca o deficiență din partea elevului şi nici măcar ca un defect al programei. Ea este recunoscută ca ocupantă a unui loc central în procesul de învățare. Departe de a le sancționa, departe de a le evita, acum se caută expresia lor pentru că asupra lor se va focaliza cea mai mare parte a muncii didactice de înfăptuit. „Erorile voastre mă interesează”, spuneau adeseori adepții acestei

pedagogii. Intuirea unui asemenea model serveşte drept referinţă de multă vreme mişcărilor şi tendinţelor de educaţie nouă iar aceasta permite să distingem foarte sumar două variante.

Prima, pe care o putem califica drept *model al „descoperirii”*, prezintă învăţarea ca un proces „natural”, singura constrângere fiind respectarea locului central ocupat de elevul-subiect. În acest caz învăţarea ar rezulta, după cum s-a văzut în capitolul precedent, dintr-un singur proces de *autostructurare*, în care contează în primul rând activitatea intelectuală a elevului confruntat cu situaţia şi cu obiectele, educatorul apărând în cel mai bun caz ca un factor de facilitare a învăţării. Seymour Papert, colaborator al lui Piaget, spunea: „de fiecare dată când se explică ceva unui copil, acesta este împiedicat să inventeze!”.

Această primă variantă insistă de asemenea asupra ideii de a „învăţa să înveţi”, asupra înnoirii prioritare a atitudinilor în faţa cunoaşterii, asupra importanţei de „a şti să fii”, şi plecând de la această atitudine fiecare copil poate să refacă traseul descoperirii intelectuale. În acest cadru, cunoştinţele particulare în fiecare domeniu apar mai degrabă ca o consecinţă utilă a unor demersuri bine conduse decât ca obiective căutate în mod specific.

Anumite cuvinte cheie ale acestei variante de „descoperire” au fost larg difuzate chiar dacă nu sunt utilizate de către toţi în aceeaşi accepţiune. Se decelează în această terminologie urme din „mitul naturalist” (Samuel Johsua), criticat viguros de altfel pentru predarea fizicii în termenii următori. Ar exista „un sistem natural de învăţare, fondat pe o bună corespondenţă între modul de achiziţie a cunoştinţelor elevului şi metoda experimentală din ştiinţe. Ideea fundamentală este că, printr-o metodă cu caracter inductiv, copilul va învăţa, privi, observa, compara, raţiona şi va trage concluzii”.

Apoi, continuă Johsua, „cunoaşterea se va organiza printr-un *proces de organizare a realului*”. şi ceea ce contează înainte de toate este metoda numită ştiinţifică, mai mult decât cunoştiinţele înseşi. Cunoştinţele vor fi achiziţionate *în linişte*, ca o consecinţă a unor fapte bine stabilite şi bine organizate. În ciuda caracterului excesiv al acestei analize critice se poate accepta recunoaşterea unei părţi de adevăr în demersurile prezentate.

O a doua variantă a modelului se integrează în linia dezoltărilor recente ale didacticilor disciplinelor şi nu neagă deloc această poziţie centrală a subiectului dar o găseşte insuficientă datorită faptului că este prea dezechilibrată. Ea insistă într-adevăr *simultan* asupra necesităţii analizei din fiecare domeniu de cunoaştere şi asupra obstacolelor pe care elevii le întâlnesc. De unde această idee a *triunghiului didactic,* foarte în vogă de câţiva ani, triunghi care asociază cunoaşterea, educatorul şi elevul.

În acest caz, ameliorarea învăţărilor disciplinare se face prin îmbinarea unui interes egal pentru *structurile mentale* ele elevului şi pentru *structura conceptuală* a cunoaşterii. Esenţial devine atunci construirea unei situaţii didactice concepută într-o asemenea manieră încât ea să determine elevul *să depăşească* un obstacol analizat, în timp ce, în majoritatea cazurilor din viaţa de zi cu zi, avem tendinţa de *a ocoli* obstacolul pentru a înfăptui sarcina cu ceea ce ştim deja să facem.

Predarea nu poate fi redusă la o cursă cu obstacole şi nici la o serie de conflicte! Este clar că o parte a predării ţine de informaţii care lipsesc elevilor, informaţii care le pot fi date fără a fi nevoie să transformăm neapărat prezentările lor mentale. Iată pentru ce şi modelele precedente îşi pot păstra locul şi rolul.

Minorități: armeni, bulgari, evrei, romi, sârbi

Uniunea Armenilor din România (U.A.R.) s-a înfiinţat în martie 1990. ca organizaţie obştească, ea are ca obiectiv apărarea şi promovarea intereselor comunităţii armene din România. Aceasta presupune în acelaşi timp, implicarea activă în cadrul societăţii româneşti, precum şi participarea la evenimentele importante pe care le trăiesc armenii de pretutindeni. În scopul îndeplinirii obiectivelor sale, U.A.R. a acţionat în numeroase domenii.

Activitatea publică.
U.A.R. a pornit în activităţile sale fără complexe, înţelegând că este dreptul şi obligaţia noastră de a ne implica în activitatea politică. U.A.R. nu este o organizaţie ale cărei obiective să fie politice, dar realitatea a impus adesea alegerea unor modalităţi de acţiune politică. U.A.R. a desfăşurat în toată perioada trecută de la înfiinţare, o activitate intensă în toate instituţiile statului unde, potrivit legii, organizaţiile aparţinând minorităţilor naţionale pot fi reprezentate.

La alegerile din toamna anului 2000, U.A.R. a obţinut un număr de 21.302 voturi (de trei ori mai multe faţă de anul 1992). Succesul U.A.R. în aceste alegeri s-a datorat prestigiului de care se bucură armenii în societatea românească, dar şi prestaţiei celor doi reprezentanţi UAR în Parlament. Prin eforturile parlamentarilor armeni s-a obţinut candidatura minorităţilor naţionale pe baza unei liste unice în mai multe circumscripţii.

Comparativ cu alte minorităţi naţionale, U.A.R., deşi restrânsă numeric, a reuşit să obţină un număr superior de voturi faţă de cele mai multe minorităţi.

Activitatea obştească.
UAR nu a dispus la început de surse de venit, altele decât cele bugetare a căror destinaţie era precisă şi nu putea fi folosită în scopuri umanitare. De aceea U.A.R. şi-a format un compartiment economic şi a înfiinţat două societăţi comerciale: UARCO s.r.l., cu obiect de activitate comerţ, şi Ararat s.r.l., editură şi tipografie.

Destinaţiile profiturilor firmelor sunt exclusiv umanitare. Încă de la înfiinţare, U.A.R. a avut în proiectele sale acordarea de ajutoare pentru

bătrâni. Astfel, inițial au primit ajutor 10 bătrâni. În prezent numărul celor care primsc sprijin din partea U.A.R. (din Bucureşti şi din provincie) este de 30. Suma totală acordată acestora se ridică până în rpezent la 343 milioane lei.

Totodată, U.A.R. acordă burse pentru studenții merituoşi. Până în prezent cca. o sută de studenți au primit astfel de burse. Bursele acordate acestora se ridică la suma totală de 91,4 milioane lei

U.A.R. s-a implicat alături de alte organizații ale minorităților în finanțarea şi organizarea unor tabere interetnice la Năvodari, Sibiel, precum şi în Bulgaria.

În sediul central al U.A.R. funcționează un club subvenționat de către Uniune.

Activitatea culturală.
În cadrul U.A.R., ca liant cultural, trebuie menționate în primul rând cele două publicații **Nor Ghiank** şi **Ararat**. **Nor Ghiank** este o revistă cu tradiție, împlinind deja 50 de ani de la prima apariție. Este cea mai longevivă publicație din diaspora, ce apare fără întrerupere.

Din 1990 a reapărut revista **Ararat**, revistă în limba română ce este de mare ajutor multor armeni ce nu mai cunosc limba maternă. Revista **Ararat** poate fi citită şi pe Internet de armenii de pretutindeni, cunoscători ai limbii române. Redacția ziarului **Ararat** s-a implicat, alături de redacția Conviețuiri a TVR, cu sprijinul redactorului Cadri Abibula, în conceperea a numeroase emisiuni privind comunitatea armeană, precum şi în realizarea documentarelor **Manuc Bei – Visul doar vis** (un film de Eduard Antonian, Mihai Stepan Cazazian, Cadri Abibula), **Corespondență Sergiu Celibidache – Eugen Trancu Iasi** si **Sub tălpi țărâna Moldovei – Garabet Ibrăileanu** (filme de Fabian Anton şi Cadri Abibula).

Redacția **Ararat** a inițiat între 1998-2000 o serie de manifestări culturale intitulate **Atelierele Culturale Ararat**. La aceste seri au participat nume de marcă ale culturii române. Concomitent au avut loc, la inițiativa deputatului Varujan Pambuccian, serile culturale **La armeni**, ce l-au avut ca moderator pe cunoscutul jurnalist Vartan Arachelian. Un rol major în buna desfăşurare a acestor activități l-a avut Eparhia Armeană, care o oferit cu generozitate sala Bibliotecii Dudian numerosului public prezent.

O altă direcție culturală a U.A.R. a fost creată odată cu donația tipografică a lui Arşavir Glorighian. Astfel, din 1993 a luat ființă, sub conducerea tehnică a lui Sirun Terzian şi cea culturală a lui Ştefan Agopian, editura şi tipografia **Ararat**. Au fost tipărite peste 50 de titluri de carte aparținând autorilor armeni sau având tematică armenească.

Activitatea culturală s-a desfăşurat şi în filiale. Au avut loc întâlniri la sediile filialelor cu ocazia unor aniversări, lansări de carte, simpozioane şi conferințe.

Premiile Uniunii Armenilor din România.
În urmă cu 9 ani U.A.R. a instituit premiile sale de excelență, acordate acelor personalități din cadrul comunității armene care şi-au adus contribuția la viața spirituală a poporului român şi care prin activitatea lor au sporit prestigiul armenilor.

De asemenea, U.A.R. a sponsorizat o serie de acțiuni culturale, cum ar fi premiile muzicale ale Fundației Mihail Jora, editarea unor CD-uri (Harry Tavitian, Trio Castelanele) şi a unui disc semnat Capriel Dedeian.

Un alt proiect în desfăşurare este realizarea unui muzeu al comunității armene, amplasat în sediul central.

Păstrarea unității comunității armene.
În această perioadă în care societatea românească a fost atât de frământată, comunitatea armeană a reuşit să-şi păstreze unitatea. Spre deosebire de cellelalte comunități armene din lume, în România aceştia sunt reprezentați de o singură organizație laică. U.A.R. este singura organizație reprezentativă a armenilor din România, indiferent de confesiunea lor religioasă.

În februarie 1991 a fost realizată legătura dintre armenii din fostul regat şi armeniii de rit catolic din Transilvania. Anual, liderii U.A.R. sunt prezenți la evenimentele tradiționale ale armenilor din Ardeal. De asemenea, liderii U.A.R. participă în fiecare an, de Sfânta Maria, la pelerinajul hramului mănăstirii Hagigadar. În conducerea U.A.R. toate provinciile româneşti sunt reprezentate.

Un alt obiectiv important este integrarea în cadrul comunității a armenilor stabiliți în România după 1989, fie că este vorba de cei din spațiul fostei Uniuni Sovietice sau de cei din Orientul Apropiat. Unii dintre aceştia au primit cetățenia în urma intervenției U.A.R. Unii dintre aceştia au sprijinit efectiv campania electorală a U.A.R.

Bulgarii

Majoritatea etnicilor bulgari din România sunt urmaşi ai diasporei bulgare, care s-a format prin emigrarea din ţinuturile bulgare la nord de Dunăre, în timpul stăpânirii otomane. Acestora li s-au alăturat şi acei bulgari din Dobrogea care nu au emigrat conform prevederilor acordului de la Craiova, din 1940, care a reglementat statutul Cadrilaterului, precum şi cetăţenii bulgari care au fost naturalizaţi.

Astăzi, această populaţie se compune din două comunităţi, distincte din punct de vedere istoric şi organizatoric - cea a bulgarilor bănăţeni, care sunt catolici şi cea a bulgarilor din Sudul României (Oltenia, Muntenia şi Dobrogea), care sunt ortodocşi. Aceste grupări ale diasporei bulgare au în comun originea etnică, graiul, unele asemănări în cultura tradiţională şi, în special, caracterul lor agrar. Ele se deosebesc însă prin aşezare geografică, religie, particularităţi culturale şi dialecte specifice, soartă istorică şi gradul de menţinere a caracterului lor etnic.

Bulgarii din Banat sunt cea mai veche comunitate etnică bulgară din România. Ea apare după emigrarea, în masă, la nord de Dunăre, a populaţiei catolice bulgare din Ciprovti, oraş aflat în fostul spaţiu iugoslav, după înfrângerea răscoalei din 1688. Acestora li s-au adăugat, puţin mai târziu, şi "pavlikenii" - bulgari catolici din satele de pe malul Dunării, dintre Svistov şi Nicopole. După stabilirea lor în Banat, în 1738 - 1741, această populaţie rămâne în graniţele Imperiului Habsburgic (din 1868 - Austro -Ungaria) pentru ca, după reglementarea chestiunii Banatului între Bucureşti şi Belgrad, la sfârşitul primului război mondial, să rămână, în marea sa majoritate, în cadrul statului român. Structura demografică eterogenă şi gradul ridicat de dezvoltare economică şi culturală a regiunii, privilegiile speciale pe care le-au avut în timpul habsburgilor, mai slaba presiune de asimilare la care au fost supuşi precum şi acţiunea bisericii catolice au favorizat prosperitatea şi păstrarea caracterului micii comunităţi etnice a bulgarilor bănăţeni. Ritul catolic şi cultura originală, care conţine şi o formă scrisă, i-au transformat pe aceştia într-un grup etnic care manifestă o puternică dorinţă de păstrare a propriei identităţi. Expresie a acestui fapt o reprezintă etnonimul "pavlikeni" sau "bulgari - pavlikeni".

Mult mai diferită este soarta populaţiei de origine bulgară din regiunile Oltenia şi Muntenia. Aceasta a emigrat la nord de Dunăre în special la

sfârşitul sec. XVIII şi începutul sec. XIX, dupa războaiele ruso-turce, pentru a scăpa de represiunile autorităților otomane şi a căuta mai bune condiții economice. Potrivit datelor oficiale, în Țara Românească erau înregistrate, în 1838, 11.652 de familii de imigranți bulgari, adică până la 100.000 de persoane. Principatele Române au jucat un rol extrem de important în mişcarea de eliberare națională a bulgarilor. Eroii naționali ai Bulgariei, Vasil Levski, Hristo Botev, Liuben Karavelov şi Gheorghi Rakovski au locuit multă vreme la Bucureşti şi Brăila, unde au editat publicații în limba bulgară şi au organizat grupări armate care au fost trimise la sud de Dunăre, pentru a lupta împotriva autorităților otomane. Primul abecedar bulgăresc este editat, la 1824, la Braşov iar la 1869, la Brăila, sunt puse bazele Societății Literare Bulgare, viitoarea Academie Bulgară.

Procesul de asimilare naturală al bulgarilor din Muntenia şi Oltenia este mult mai pronunțat decât la bulgarii bănățeni, astfel că la recensământul din 1992, doar 2000 de persoane şi-au declarat apartenența la această minoritate.

Dintre personalitățile de origine bulgară care s-au remarcat în România amintim pe doctorul Marin Marinov, care are importante contribuții în combaterea tuberculozei, şi pe poetul Panait Cerna (nascut Stanciof).

După 1990.
Potrivit recensământului din anul 1992, numărul total al celor care au declarat că sunt de naționalitate bulgară este de 9.935 de persoane, ceea ce reprezintă 0,04Î din totalul populației. Majoritatea acestora – 7 737 de persoane – locuiesc în zona Banatului. Dupa răsturnarea regimului comunist în România, ținând cont de prezența celor două grupuri distincte ale etnicilor bulgari, s-au format două organizații. În Banat a apărut Uniunea Bulgară Banat-România, cu sediul la Timişoara, iar la Bucuresti a fost înregistrată, inițial, Asociația Culturală Bulgară, transformată, mai târziu, în Comunitatea "Brastvo" a bulgarilor din România.

Limba bulgară se studiază facultativ de către copii de origine bulgară, în satele bulgarilor bănățeni şi în câteva şcoli din Bucureşti şi din județul Giurgiu. în anul şcolar 1992-1993, numărul acestor şcolari era de 461. În toamna lui 1999, la Bucureşti a fost redeschisă, în paralel cu Liceul român din Sofia, vechea Şcoală bulgară, cu limba de predare bulgară. Redeschiderea acestei şcoli reprezintă o problemă parțial rezolvată. Comunitatea "Brastvo" solicită ca şcoala să fie amplasată pe locul vechii

clădiri, de pe Calea Moşilor, dărâmată de regimul comunist la mijlocul anilor '80. Pe locul fostei şcoli bulgare a început construcția unei benzinării, dar lucrările au fost sistate până când justiția se va pronunța în privința dreptului de proprietate al Primăriei Bucureşti sau al Comunității "Brastvo" asupra acestui teren. Cu sprijinul financiar al statului român, cele două asociații ale bulgarilor din România editează două publicații - "Nasa glas" (Glasul nostru), care este organul Uniunii Bulgare din Banat şi este redactat în limba literară a bulgarilor bănățeni, precum şi "Balgarska zornita - Luceafarul bulgar", publicație bilingvă (în bulgară şi română), organ al Comunității "Brastvo".

Conform prevederilor constituționale, minoritatea bulgarilor participă activ, după 1990, în viața politică din România. În perioada 1990 - 1996, reprezentantul minorității bulgare în Camera Deputaților a fost preşedintele Uniunii Bulgare din Banat, Carol Ivanciov. La alegerile din 1996, locul minorității bulgare în Parlamentul României a fost câştigat de reprezentantul Comunității "Brastvo", Florin Simion. În aceste alegeri, Comunitatea "Brastvo" a obținut 5.359 de voturi, iar Uniunea Bulgară din Banat – 4.115 voturi. La alegerile din noiembrie 2000, reprezentant al minorității bulgare în Camera Deputaților a fost ales Petru Mirciov, din partea Uniunii Bulgare din Banat.

Evreii

Prezența primilor evrei pe teritoriul actualei Românii este semnalată încă din perioada Daciei romane, acest lucru datorindu-se încadrării unor evrei în legiunile romane şi trupele auxiliare. Există indicii arheologice că, odată cu aceste unități, au venit şi unii meseriaşi. Primele documente scrise privitoare la evreii din Transilvania datează din timpul regilor Ladislau I şi Coloman (secolele XI si XII) şi sunt în general ostile evreilor. Bela al IV-lea a adoptat în 1251 măsuri de relativă reabilitare a comunității evreieşti, ceea ce i-a stimulat pe evrei să se aşeze în Ungaria (incluzând şi Transilvania).
Primele cazuri de persecuție a evreilor se consemnează începând din secolul al XVI-lea. Mihai Viteazul, care în 1593 a devenit domn al Țării Româneşti cu sprijinul Porții otomane, a primit sumele uriaşe necesare campaniilor sale de la grecii, evreii şi turcii din Constantinopol. După urcarea pe tron, i-a convocat pe creditori şi i-a ucis până la ultimul. La 11 august 1601 a intrat în Cluj, împreună cu generalul Basta, şi i-a ucis pe evreii şi anabaptiştii găsiți acolo, incendiind şi oraşul. Evreii au avut de suferit şi din partea principelui Sigismund Bathori, care a considerat că ei s-au alăturat lui Mihai Viteazul.

În Transilvania secolului al XVII-lea, puternic influențată de spiritul Reformei, principele Gabriel Bethlen (1613-1629) a chemat negustori evrei din Imperiul Otoman pentru a dezvolta comerțul. Mai târziu, după integrarea Transilvaniei în Imperiul Habsburgic (1691), evreii ardeleni şi-au extins relațiile comerciale spre Apus. Împărații Austriei nu-i favorizau pe comercianții evrei, astfel că din 1700 li s-a interzis locuirea în apropierea oraşelor miniere. Din 1736, evreii nu mai aveau dreptul să facă importuri din Germania sau Polonia. Statutul orăşenesc al localității Alba Iulia a dispus în 1741 ca evreii să aibă drept de locuire în oraş numai ca "jeleri", fără drept de cetățenie. Viața evreilor obişnuiți nu era întotdeauna în siguranță: au avut loc crime în Marghita, Munții Ciucului, Maramureş. Parlamentul ungar din 1867 a adoptat proiectul baronului Jozsef Eotvos, după care locuitorii israeliți ai țării sunt egal îndreptățiți cu locuitorii creştini să îşi exercite drepturile civile şi politice. În 1895 religia iudaică a devenit egală în drepturi cu celelalte confesiuni.

Mărturii despre organizarea primelor comunități evreieşti în Țara Românească se întâlnesc în numeroase documente, cronici, note de călătorie, începând din secolul al XVII-lea. Ca urmare a persecuțiilor

declanşate în acea vreme în unele ţări occidentale (Spania şi Portugalia îndeosebi), se intensifică stabilirea în Imperiul Otoman şi ulterior în Ţările Române a unor imigranţi evrei (majoritatea de rit sefard), iniţial chemaţi pentru a popula sau repopula târguri, pentru a dezvolta comerţul. Apariţia primilor evrei în Moldova constituie un fapt legat de răscoala cazacilor zaporojeni din anul 1648. Edicte, hrisoave şi alte acte oficiale emise de autorităţi de stat românesti au permis organizarea primelor comunităţi mozaice, dar şi libertatea de practicare a credinţei şi preceptelor religioase, recunoaşterea tribunalelor rabinice, crearea unor instituţii specifice de învăţământ, binefacere şi sănătate. Visteria, interesată să încaseze bir de la evrei, îi tratează în scopuri fiscale ca pe o breaslă încă din timpul domniei lui Constantin Brîncoveanu. În Moldova, în temeiul unei hotărâri luate de Înalta Poartă, la 1719 ia fiinţă Hahambasia - adică funcţia de rabin-şef al Moldovei. Ocupaţia rusească a Ţărilor Române din 1806-1812 a favorizat de asemenea pătrunderea unui mare număr de evrei, sosiţi îndeosebi ca furnizori ai armatei. În anii următori, vin tot mai mulţi evrei, care încearcă astfel să scape de persecuţiile imperiului ţarist şi din Polonia.

Prin Tratatul de la Berlin, semnat la 28 iulie 1878 de către Marile Puteri, guvernul de la Bucureşti era obligat să modifice articolul 7 al Constituţiei în sensul de a acorda cetăţenie şi deci drepturi politice şi civile tuturor evreilor din România. Totuşi, emanciparea politică a evreilor devine efectivă odată cu desăvârşirea statului naţional unitar român la 1918, garantarea drepturilor minorităţilor prin Constituţia din 1923 conducând la unificarea comunităţilor evreieşti din Vechiul Regat sub denumirea de Federaţia Uniunilor de Comunităţi Evreieşti (1928). Constituţia din 1923 acordă drepturi cetăţeneşti şi politice până la instaurarea regimului Goga-Cuza (28 decembrie 1937).

Holocaustul

Sub regimul totalitar din România anilor 1940-1944 sau din Ardealul ocupat de Ungaria horthistă, a avut loc jefuirea proprietăţilor evreieşti şi deportarea unora din ei în Transnistria. Începutul războiului împotriva Uniunii Sovietice a marcat o trecere la acţiuni mult mai brutale. Au avut loc o serie de pogroame (Iaşi, cu circa 4000 de morţi, altele pe teritoriul Basarabiei şi Bucovinei).

Evreii din Bucovina şi Basarabia - 185 de mii - au fost duşi în lagărele de exterminare din Transnistria. Chiar dacă opiniile istoricilor nu concordă

întotdeauna, se estimează că până în mai 1942, aproximativ două treimi dintre acestia au fost omorâți. În toamna anului 1942, când terenul era pregătit deja pentru deportarea evreilor din România în Polonia, guvernul român şi-a schimbat brusc poziția, renunțând la această măsură. Treptat, au fost desființate şi lagărele din Transnistria.

La 19 martie 1944, Ungaria a fost ocupată de trupele germane. Noul guvern a acceptat aplicarea "soluției finale" şi, într-un timp deosebit de scurt, evreii au fost duşi forțat în ghetouri (existau centre în Oradea, Sighet, Cluj, Baia Mare, Tîrgu-Mureş, Dej), trecând rapid la deportări (peste 150.000 de evrei au fost deportați din Transilvania de Nord). Trist este faptul că românii i-au persecutat pe evreii din Transilvania pe motiv că sunt "unguri", iar maghiarii i-au acuzat că sunt "români".

Situația actuală
În timpul regimului comunist, îndeosebi în anii când la putere s-a aflat Nicolae Ceauşescu, acesta din urmă s-a folosit de intențiile statului Israel de a-i proteja pe evrei împotriva abuzurilor şi a acceptat "exportarea" aproape în totalitate a comunității evreişti din România. Dacă în anii '30 existau peste 450 de mii de evrei, la ora actuală, conform ultimului recensământ numărul lor este mai mic de zece mii de persoane.

După 1990, evreii sunt reprezentați cultural şi politic de către Federația Comunităților Evreieşti din România (FCER), care coordonează activitatea a patru centre mai importante (din Bucureşti, Iaşi, Cluj şi Oradea). FCER are o intensă activitate publicistică şi de cercetare îndeosebi asupra istoriei comunităților de evrei în România şi editează lunarul "Realitatea evreiască". În învățământul de stat există şi două centre de studii iudaice, la Universitatea din Cluj şi la cea din Bucureşti (din 1998).

Numărul estimat al evreilor din România este de 9103, ceea ce reprezintă 0,04Î din populația țării. Cei mai mulți evrei trăiesc în Bucureşti (3883 persoane) şi în județele Timiş, Iaşi, Cluj, Bihor, Arad, Suceava, Bacău, Neamț, Galați etc.

Romii

După recensământul din ianuarie 1992, în România trăiesc 409.723 romi, adică 1,8Î din populaţia României ceea ce îi face pe romi a doua minoritate a ţării. Chiar dacă aceste cifre sub cele reale, estimările pe care le avansează unii lideri romi, cuprinse între 3 şi 5 milioane, par să exagereze ponderea romilor în România. Mai moderată, Federaţia Etnică a Romilor din România consideră că romii ar fi în număr de 2.5 milioane, reprezentând 10Î din populaţia totală, iar după alţi observatori, numărul lor ar fi chiar mai mic, cuprins între 1 şi 1.5 milioane. Astfel, în studiul întreprins de Cătălin şi Elena Zamfir asupra romilor din România, se estimează că numărul romilor care au încă un mod tradiţional de viaţă sau apropiat acestuia, ar fi de 1.010.000, adică 4,6Î din populaţia României.

Etimologia cuvântului **ţigan.** Germanii îi numesc **zigeuner**, românii **ţigani**, iar maghiarii **cygany**. Toate aceste cuvinte derivă din grecescul **atiganoi**, care înseamnă de neatins. Termenul circulă cu precădere în ţările Europei de Est şi de regulă este utilizat doar de către persoanele exterioare grupului etnic. Întrucât el este marcat adesea de conotaţii peiorative, se preferă denumirea de **rom**, care în romani înseamnă **bărbat**, **bărbat însurat**, iar într-un sens mai larg **persoană aparţinând grupului nostru**.

Opiniile sunt divergente în ceea ce priveşte momentul venirii romilor pe teritoriul actual al României. Conform studiului întreprins în 1837 de M. Kogălniceanu romii originari din India ar fi ajuns în Moldova în 1417, în timpul domniei lui Alexndru cel Bun. Din acest principat ei s-ar fi răspândit apoi în Ţara Românească, Transilvania, Ungaria şi în restul Europei. Alţi autori datează venirea lor pe aceste meleaguri chiar înainte de 1300.

Prezenţa romilor este atestată în două documente: 1385 şi 1387, referitoare la două donaţii: una către mănăstirea Vodiţa, iar cealaltă către mănăstirea Tismana. Ultimul document emană de la Mircea cel Bătrân şi confirmă o donaţie făcută de către unul din predecesorii săi: "(…) Io, Mircea Voievod, întăresc darul răposatului meu unchi Vladislav Voievod, către Mănăstirea Sfântul Anton din Vodiţa, satul Jidovistiţa, livezile din Bahnino, morile de pe Bistriţa şi patruzeci de familii de romi." Potrivit acestui document, la acea dată înrobirea romilor avuse deja loc.

Situația romilor nu poate fi înțeleasă fără o punere în perspectivă istorică a condiției lor de robi, care a durat până la mijlocul secolului al XIX-lea. Robia romilor a lăsat într-adevăr urme vizibile şi azi atât în structura şi localizarea diverselor grupuri de romi, cât şi în relația lor cu societatea şi autoritățile.

Originile înrobirii romilor sunt obscure. Unii cred că romii, prizonieri de război ai tătarilor i-ar fi urmat pe aceştia până la țărmul Dunării, în timpul invaziilor mongole din secolul al XIII-lea. După ce au fost înfrânți, tătarii ar fi devenit la rândul lor robi, iar starea romilor nu s-ar fi schimbat. Alte ipoteze invocă motive de natură economică. În contextul crizei economice provocate de înaintarea otomană către Constantinopol şi de diminuarea comerțului cu Orientul Mijlociu, o mână de lucru abundentă şi gratuită s-ar fi dovedit indispensabilă redresării economice. Țăranii nu erau destul de numeroşi şi, mai ales, nu erau atât de buni artizani ca romii, care practicau tot felul de meşteşuguri, îndeosebi ele de fierari (potcovari), zidari, cărămidari etc. Ei fiind prin excelență nomazi, cel mai bun mijloc de a-i obliga să se fixeze era să li se suprime independența. În vreme ce majoritatea țărilor europene îi alungau peste granițele lor, Moldova şi Țara Românească le-au interzis să părăsească teritoriul şi i-au luat în robie.

Robia este menținută în codurile româneşti de la începutul secolului al XIX-lea, dar drepturile stăpânilor sunt întrucâtva reduse. Puțin câte puțin ideile liberale ale Occidentului îşi croiesc drum şi în anul 1837, divanul Țării Româneşti dezrobeşte romii care aparțineau statului, colonizându-i în satele boiereşti. Romii primesc pământuri arabile şi sunt tratați de acum ca țărani liberi. Câțiva ani mai târziu, în Moldova, domnitorul Sturza urmează exemplul domnitorului Ghica din Țara Românească şi în 1844 prezintă Adunării Obşteşti un proiect de abolire pentru romii clerului şi pentru cei care practică meserii în oraşe. Proiectul este votat şi la scurt timp după aceea prințul Bibescu eliberează, la rândul său, robii clerului din Țara Românească. Nu mai rămân robi decât romii care aparțineau boierilor. În 1848, revoluția din Țara Românească obține abolirea totală a robiei. Însă independența e de scurtă durată - pătrunzând Țările Române, ruşii şi turcii vor reinstaura robia.

În februarie 1856, domnitorul Barbu Ştirbei încheie eliberarea romilor din Țara Româneacă, obținând votarea slobozirii celor care aparțineau persoanelor particulare. Acum nu mai existau romi robi. Alexandru Ioan

Cuza, primul domnitor aflat în fruntea principatelor române (1859) se va strădui să şteargă şi ultimele urme ale robiei.

Imediat după cel de-al doilea război mondial majoritatea romilor din România lucrau ca meşteşugari, rari fiind cei care practicau meserii agricole. Din acest motiv, ei se numărau printre puținii proletari ai satelor şi tot de aceea vor fi primii care vor susține pe plan local politica Partidului Comunist Român.

Spre deosebire de alte minorități naționale din România, romii nu erau percepuți ca o etnie în adevăratul sens al cuvântului. Problema romilor nu era tratată decât în termeni de progres social, iar nu în termeni de deculturație sau dezetnicizare. Străduindu-se să niveleze diferențele şi să încurajeze mobilitatea socială, politica comunistă a ştirbit totodată specificitatea etnică a anumitor grupuri şi în special a romilor. Romii au făcut față acestei politici de asimilare mai greu decât alte minorități, întrucât ei nu corespund criteriilor definitorii pentru o națiune: teritoriul, statutul, economia, limba. Romii nu sunt o populație omogenă, se împart în circa 40 de grupuri, structurate în funcție de de legăturile familiale, de profesii, de dialecte, de modul de viață sedentar sau nomad. Printre aceste grupuri se află de pildă: **ursarii** (dau spectacole cu urşii), **căldărarii** (repară vase de aramă), **fierarii** (potcovarii), **crăştarii** (vânzătorii de cai), **spoitorii** (vopsesc vase de bucătărie), **rudarii** (lucrători în lemn), **boldenii** (vânzători de flori), **argintarii** (bijutierii), **zlătarii** (extrag aurul din albiile râurilor) etc. De asemenea, diferențele lingvistice sunt foarte importante.

Regimul comunist nu le-a acordat niciodată statutul de minoritate națională. Nici un program socio-cultural nu a fost prevăzut pentru ei. Înainte de 1990, limba romani, istoria şi cultura romilor nu erau predate în şcolile româneşti.

Situația actuală a romilor în România este una paradoxală. Schimbările de după 1989 le-au permis romilor să dobândească statutul de minoritate națională, iar eforturile depuse pe plan internațional au dus la recunoaşterea specificității şi importanței lor la nivel european, însă, în acelaşi timp, romii au devenit ținta reacțiilor rasiste şi intolerante. Chiar dacă romii nu revendică un teritoriu, problema conflictelor sociale se pune oricum în termeni etnici. Libertatea de expresie introdusă de regimurile post-comuniste este şi ea cu dublu tăiş, căci unii văd în ea posibilitatea de a-şi afişa deschis sentimentele rasiste şi de a le da frâu liber.

Chiar dacă romii nu sunt singurele victime ale acestui tip de atitudine, numărul lor mare, lipsa de organizare politică în vederea apărării propriilor drepturi şi indiferența autorităților au făcut din ei țintele predilecte ale manifestărilor rasiste.

În 1999-2000, cu sprijinul Comisiei Europene şi pe baza parteneriatului structurilor guvernamentale cu organizațiile romilor, a fost elaborată o *Strategie națională de îmbunătățirea situației romilor*, aceasta fiind adoptată în 2001 prin Hotărâre de Guvern. Măsurile prevăzute în planul de acțiune ataşat Strategiei sunt la ora actuală în curs de implementare.

Sârbii

Slavii, strămoşii sârbilor, au început să populeze teritoriul României încă din Evul Mediu timpuriu. În anul 602 majoritatea slavilor trec Dunărea, alții vor continua să trăiască în Banat şi Crişana, iar alții vor fi asimilați de către băştinaşi, fapt atestat de lexicul limbii române.

Pătrunderea turcilor în Peninsula Balcanică şi tragedia de la Kosovopoljie (1389) i-a determinat pe sârbi să-şi părăsească vetrele lor şi să migreze în nordul Dunării. La apelul regilor maghiari, a migrat nobilimea, clerul şi poporul. Migrațiile sârbilor au continuat până în secolul XVIII. Se consideră că au fost opt migrații ale sârbilor, cea mai importantă a fost cea din anul 1690 condusă de patriarhul Arsenie III Cernoievici.

Primind privilegii de la Împăratul Leopold I, sârbii au putut să-şi păstreze autonomia, ceea ce s-a reflectat pozitiv în păstrarea identității naționale în cadrul imperiului. La începutul secolului XVIII numărul sârbilor a început să scadă, zeci de mii de sârbi fiind uciși în războiul curților (1703-1711), în urma desființării graniței pe Mureş, Banatul fiind cucerit de austrieci în 1718, foarte mulți sârbi au migrat în Rusia.

Până în secolul al XVIII-lea în Banatul românesc existau 200 de localități în care trăiau sârbii. Aproape toate aceste localități aveau denumiri sârbeşti. În cursul secolului al XVIII-lea componența etnică s-a schimbat odată cu migrația românilor veniți din Oltenia, dar şi a germanilor, maghiarilor, slovacilor şi bulgarilor. În secolul al XIX-lea populația majoritară era românească. Între Timiş şi Mureş au rămas circa 20 de sate sârbeşti, în Banatska Ţrna Gora circa 10 sate, iar astăzi doar 4 (Petrovaselo, Stanciova, Kralevaţ, Lucarevaţ).

Sârbii s-au menținut în majoritatea localităților din Clisura Dunării şi Poliadia (valea Nerei) datorită componenței acestei regiuni în regimentul de graniță.

Conform datelor statistice, în Banat şi Crişana în 1856 au trăit 62.500 de sârbi, în anul 1900 – 54.500, iar în 1938 – 45.500 de sârbi. Recensământul din 1992 menționează circa 30.000 de sârbi, recensământul din 2002, numărul celor care s-au declarat sârbi este de 22.518, doar 20.377 dintre aceştia declarând că limba sârbă este limba lor maternă. Dacă numărul

sârbilor a scăzut foarte mult şi continuă să scadă, numărul localităţilor în care trăiesc se menţine în jurul cifrei de 70. În 1856 sârbii din Banat şi Crişana au fost majoritari în 35 de localităţi. Astăzi ei sunt majoritari în mai puţin de 10 localităţi.

Scăderea drastică a numărului sârbilor este la sate, unde peste nu mulţi ani, mormintele şi bisericile vor fi singurele mărturii că în aceste localităţi au trăit sârbi.

Dositei Obradovici
Dimitrie Obradovici a fost una din cele mai mari personalităţi ale culturii sârbe de la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea. Născut în anul 1742 în Ciacova într-o familie de sârbi meşteşugari, renunţă la şcoala de meserii şi se călugăreşte pentru a-şi îndeplini visul din copilărie: să devină un „sfânt". Aici primeşte numele de Dositei. Pasionat de învăţătură, citeşte toate cărţile din modesta bibliotecă a mănăstirii, după care dezamăgit de orizonturile limitate oferite de acest tip de viaţă, abandonează mănăstirea pentru a începe o lungă serie de călătorii în Europa. Ajuns un adevărat învăţat, în anul 1806 devine primul ministru al învăţământului din Serbia. Restructurează sistemul de învăţământ, fiind considerat ctitorul şcolii sârbe moderne. Participă activ la viaţa politică, culturală şi diplomatică a ţării sale.

Dositei Obradovici este primul scriitor sârb ale cărui scrieri au depăşit frontierele naţionale. Operele sale au fost traduse, editate şi citite în ţările vecine: Croaţia, Macedonia, Bulgaria şi România.

Liceul „Dositei Obradovici"
Învăţământul în limba sârbă din România are o tradiţie de aproape 250 de ani. Un loc aparte în această veche şi bogată existenţă îi revine Liceului Teoretic „Dositei Obradovici".

Bazele învăţământului gimnazial în limba sârbă au fost puse în anul 1934. Liceul există din 1943, iar numele celui mai mare iluminist sârb, Dositei Obradovici, originar din localitatea Ciacova (jud. Timiş), îl poartă din 1990.

Liceul Dositei Obradovici funcţionează în prezent cu ciclurile primar şi gimnazial, cu câte o clasă I-VIII, precum şi liceal, cu câte clase IX-XII, cu profil filologic şi matematică-informatică.

Sub îndrumarea profesorilor, elevii sunt implicați în numeroase programe instructiv-educative, activități şi concursuri culturale, organizate în țară şi străinătate.

În privința dotării tehnice, Liceul Dositei Obradovici dispune de cabinete şi laboratoare de chimie, fizică, biologie, informatică şi limba sârbă, de două săli de sport, un club dotat cu pian şi o sală festivă de 200 de locuri. La dispoziția elevilor sunt puse: o bibliotecă cu peste 14.000 de volume, materiale audio-vizuale, o rețea de 10 calculatoare multimedia şi conectare la Internet.

Liceul colaborează cu instituții cultural-educative similare: Liceul Borislav Petrov Brața din Vârşeț, cu care este şi înfrățit, Liceul Sfântul Sava din Beograd şi Liceul Sârbesc din Budapesta. De asemenea, colaborează şi cu Ministerul Educației din Serbia, reprezentat de Institutul de Colaborare Internațională în Domeniul Ştiințific, Educativ şi Tehnic, iar cu sprijinul Ministerului Sârbilor de Pretutindeni s-a reuşit dotarea claselor, laboratoarelor şi cabinetelor cu material didactic, precum şi procurarea manualelor şcolare necesare.

Pentru rezultatele obținute de-a lungul anilor, Liceul a primit cea mai mare distincție cultural-educativă a Serbiei, Premiul „Vuk Stefanivici Karagici", care poartă numele marelui reformator al limbii sârbe moderne.

Activități:
Cluj, Iaşi, Timiş

Activităţi Cluj

activitatea 1
fişa 1

loc de desfăşurare: Casa Universitarilor Cluj
data/durata: 6 octombrie – 3 ore
organizator: A.M.P.G.A.R. (Asociaţia Mineralogilor, Paleontologilor şi Gemologilor Amatori din România)
grup ţintă: elevi şi profesori din şcolile implicate
tema: expoziţie de minerale, geme şi fosile
scopul: stimularea participării la activităţile Clubului; stimularea interesului pentru a cunoaşte mai multe despre minerale şi despre pietre rare şi de a colecţiona
metode folosite: descrierea, explicaţia, conversaţia, observaţia independentă, discuţii în grup

descrierea activităţii: La fel cum mineralele au frumuseţea lor aparte, culturile şi civilizaţiile strălucesc mult mai frumos atunci când sunt împreună – a fost supoziţia pentru vizitarea acestei expoziţii.

A.M.P.G.A.R. este singura asociaţie de acest tip din România. Ea a luat fiinţă în vederea alinierii fenomenului colecţionismului geologic din România la standardele internaţionale. Asociaţia urmăreşte şi protejarea colecţiilor particulare de minerale, fosile şi geme (pietre preţioase).

Copii au vizitat standurile expoziţiei. Ghidajul a cuprins, pe lângă transmiterea unor cunoştinţe teoretice, explicaţii legate de exponate şi pasiunea de colecţionar.

rezultate/impact: Copiii au fost interesaţi să afle cât mai multe despre fiecare exponat, aceştia adresând numeroase întrebări organizatorilor.

fişa 2

loc de desfăşurare: sediul clubului OTER, str. David Francisc nr. 16.
data/durata: 7 ianuarie 2001, 7 ore.
organizator: Salamon Marton

grup ţintă: Asociaţia OTER
tema: expoziţia de bonsai, pietre semipreţioase şi minerale.
scopul: inaugurarea oficială a clubului OTER; promovarea interculturalităţii prin invitaţia adresată expozantului Mircea Tivadar din partea Uniunii Armene.
metode folosite: explicaţia, conversaţia, discuţii în grup, observarea independentă

descrierea activităţii: OTER a inaugurat clubul care îşi propune să perpetueze tradiţiile comunităţii.
Organizaţia, care funcţionează în Cluj de trei luni, doreşte să implice conducerea comunităţii evreieşti clujene.

Primul eveniment din cadrul clubului a fost inaugurarea impresionantelor expoziţii de arbori miniaturali, pietre semipreţioase şi obiecte de artă.

rezultate/impact: S-a popularizat în mass-media şi s-a conştientizat în cadrul opiniei publice existenţa unei mişcări de tineret în sânul comunităţii evreieşti din Cluj.

Expoziţie de bonsai şi de minerale

Tinerii evrei au un nou club

foto: **articole din ziare despre expoziţii ◄▲**

activitatea 2

loc de desfăşurare: Sinagoga, str. Horea nr. 19
data/durata: 8 octombrie, 3 ore
organizator: OTER (Organizația Tinerilor Evrei din România), filiala Cluj
grup țintă: adulții implicați în proiect
tema: Yom Kippur – cea mai mare sărbătoare a credinței iudaice
scopul: cunoaşterea religiei mozaice
metode folosite: participarea la slujba religioasă, observarea independentă a ritualului şi a obiectelor de cult

descrierea activității: Cu ocazia zilei Yom Kippur a avut loc slujba la Templul Depărtăților din Cluj Napoca.

Participanții au asistat la programul corului Talmud Tora al comunității evreieşti din Cluj, precum şi la slujba religioasă.

După credința mozaică, ziua de Yom Kippur este ziua iertării păcatelor, ziua în care expiră şi se reînnoieşte contractul încheiat între "poporul ales" şi Dumnezeu.

Cele 10 zile scurse între Rosh Hashana (Anul Nou Evreiesc) şi Yom Kippur au menirea de a-i da evreului ocazia să îşi recunoască păcatele în fața lui Dumnezeu şi să câştige iertarea acestuia.

rezultate/impact: Impresiile acumulate au stârnit participanților dorința de a cunoaşte mai profund cultura şi religia poporului evreu şi implicit a propriei istorii şi a referințelor biblice.

foto: **slujba de Yom Kippur ▲**

activitatea 3
fişa 1

loc de desfăşurare: Pata-Rât - Dallas
data/durata: 14 octombrie – 3 ore
organizator: Czuli Editha
parteneri implicaţi: Fundaţia Wassdas
grup ţintă: comunitatea romilor
tema: aspecte din viaţa romilor
scopul: sensibilizarea populaţiei la condiţiile de viaţă ale categoriilor defavorizate
metode folosite: conversaţia, observarea directă, studiu de caz

descrierea activităţii: Membri echipei de pilotaj au vizitat colonia "Dallas" – Pata-Rât, care este situată în afara oraşului Cluj, lângă rampa de gunoi a oraşului Cluj-Napoca.

Editha Czuli, voluntară a organizaţiei Wassdas pentru sprijin socio-educaţional al romilor, a prezentat situaţia membrilor acestei comunităţi, formată după decembrie 1989, majoritatea oamenilor trăind de pe urma valorificării materialelor reciclabile din rampa de gunoi. Aceştia trăiesc în

barăci de lemn şi carton, neavând curent electric, instalaţii sanitare, apă curentă şi gaze. Cei aproximativ 600 de membri ai comunităţii nu beneficiază de servicii medicale din partea Ministerului Sănătăţii şi nu beneficiază de nici un fel de venit, în afara celui realizat din materiale reciclabile.

rezultate/impact: Realizarea articolului editat în principalul cotidian de limbă maghiară "Szabadsag", cu arie de difuzare pe Internet "Lumea barăcilor din Pata-Rât – Dallas", 18 octombrie 2000.

Stârnirea interesului echipei de pilotaj faţă de această realitate existentă în suburbia Clujului.

fişa 2

loc de desfăşurare: Şcoala Specială nr. 12, Someşeni
data/durata: 20 octombrie – 2 ore
grup ţintă: elevii romi din clasele I-II
tema: întâlnire cu copiii romi
scopul: oferirea de cadouri copiilor romi
metode folosite: conversaţia, jocul individual şi pe grupe mici

descrierea activităţii: Doi dintre participanţii la proiect, Czuli Editha şi Salamon Marton, s-au deplasat la Şcoala Specială nr. 12 Someşeni, unde sunt cuprinşi de învăţământ de stat o parte a copiilor romi din Pata-Rât.

Editha Czuli este şi cea care predă în această instituţie limba Romani, a intermediat împărţirea cadourilor, jucăriilor în clasa respectivă, donatorul de cadouri fiind în vârstă de 5 ani.
S-au vizitat dependinţele şcolii, cantina, în care copii beneficiază de mese gratuite, şi duşurile, aceste posibilităţi fiind posibile prin intermediul unui program comun al Departamentului pentru Minorităţi şi Fundaţia Wassdas.

rezultate/impact: Copii s-au bucurat de jocurile primite, manifestându-şi curiozitatea şi interesul de a învăţa regulile jocurilor.

foto: **comunitatea romilor din Pata-Rât ▲**

activitatea 4

loc de desfăşurare: Inspectoratul Şcolar Judeţean Cluj
data/durata: 16 octombrie – 4 ore; 30 octombrie – 4 ore
organizator: Peter Tünde
grup ţintă: echipa de pilotaj
tema: "Diferiţi, dar împreună"
scopul: întâlnire de lucru pentru stabilirea concretă a acţiunilor
metode folosite: lucru în grup mic, brainstorming, discuţii

descrierea activităţii: Membri echipei de pilotaj au prezentat şi analizat activităţile proiectului. S-au purtat discuţii în legătură cu alegerea strategiilor optime de implementare a acţiunilor. S-au stabilit datele necesare desfăşurării activităţilor ş a organizatorilor implicaţi. S-au făcut propuneri legate de componenţa grupului ţintă şi structura activităţilor educative.

rezultate/impact: s-a elaborat programul proiectului cu datele şi etapele acţiunilor, inclusiv a celor de promovare. S-au făcut propuneri pentru structura invitaţiei difuzate elevilor la activitatea Clubului şi pentru sigla Clubului Intercultural Cluj.

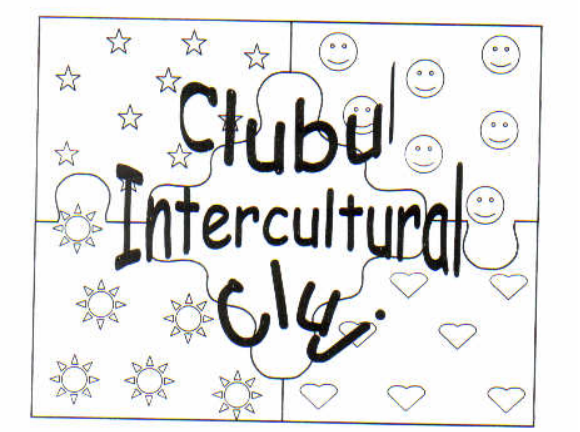

▲ foto: **variantă de siglă**

activitatea 5
fişa 1

loc de desfăşurare: Forumul German
data/durata: 18 octombrie – 2 ore
organizator: Aram Garbis Martaian
parteneri implicaţi: comunitatea armeană
grup ţintă: cursanţi (copii şi adulţi)
tema: descrierea cursului de limba armeană
scopul: iniţierea celor doritori în cunoaşterea limbii şi culturii armene
metode folosite: explicaţia, expunerea, discuţia colectivă, conversaţia

descrierea activităţii: S-a prezentat originea armenilor în Transilvania, cultura şi religia, tradiţiile şi aportul la istoria locală. S-au purtat discuţii despre istoricul şi cunoaşterea particularităţilor specifice alfabetului armean. Numeroasa asistenţă, formată din persoane de vârste şi profesii diferite (de la elevi până la pensionari) au urmărit cu atenţie şi deosebit interes captivanta expunere a doamnei Azaduhi Varduca Horenian despre poporul armean şi cultura sa străveche. În continuare, Garbis Martaian, cel care-i va îndruma pe cursanţi în parcurgerea „drumului anevoios" spre cunoaşterea limbii armene a prezentat un scurt istoric al inventării alfabetului armean (anul 405) de către Mesrop Maştoţ.

rezultate/impact: Folosirea unui grup de cursanţi pentru învăţarea limbii armene pe parcursul anului şcolar.

fişa 2

loc de desfăşurare: oraşul Gherla, judeţul Cluj
data/durata: 21 ianuarie 2001 – 7 ore
organizator: Martaian Aram Garbis, Mircea Tivadar
parteneri implicaţi: U.A.R. Gherla
grup ţintă: elevi implicaţi în proiect, echipa de pilotaj
tema: Gherla, lăcaşul cultului armean
scopul: prezentarea culturii şi comunităţii armeneşti din Gherla
metode folosite: descrierea, conversaţia euristică, observarea independentă, examinarea.

descrierea activității: O plimbare ghidată prin vechiul oraş, realizată sub genericul: **Gherla, lăcaşul cultului armean**, a fost considerată o adevărată lecție de pedagogie în aer liber. Oraşul Gherla, Armenopolis, a fost întemeiat de armeni în secolul XVIII. Copiii au vizitat Biserica Salamon, una dintre cele mai frumoase clădiri în stil baroc, construită în anul 1723. au admirat cele trei altare din interior şi fresca ce reprezintă pe Sinai Salamon, ctitorul celei mai vechi biserici a oraşului. Următorul popas a fost la Catedrala armeano-catolică din centrul oraşului, ce atrage prin măreția construcției sale. Aici s-a putut admira orga restaurată anul trecut, iar în capela renumită pictura aparținând şcolii de pictură a lui Rubens: "Coborârea de pe Cruce". Grupul a fost întâmpinat de domnul Esztegar Ioan, preşedintele filialei Transilvania a Uniunii Armenilor din România (U.A.R.) şi Debreczeni Janos, membru în conducerea filialei Gherla a U.A.R.

Pe străzile din centrul oraşului, îndreptându-se spre Biserica Franciscană, construită în secolul XVIII, elevii au admirat clădirile în stil baroc: clădirile liecului "Petru Maior", clădirea Muzeului oraşului şi nu în ultimul rând, cea a Penitenciarului Gherla.

Pentru a sublinia caracterul multicultural al oraşului de pe Someş, gazdele i-au condus pe oaspeți la Sinagoga oraşului care, deşi au găsit-o închisă, a fost prezentată de către domnul Josif Farkas, preşedintele Comunității Evreilor din Dej. Conviețuirea de-a lungul secolelor a românilor, armenilor, maghiarilor şi evreilor în acest frumos orăşel transilvănean şi contribuția fiecărei etnii la imaginea lui de azi, a fost principalul subiect al discuțiilor ce au avut loc cu deosebit interes şi entuziasm la sediul U.A.R. din Gherla

rezultate/impact: La întrebările copiilor, răspunsurile au venit atât din partea profesorilor, cât şi din partea gazdelor cu generozitate, iar sentimentul general a fost împărțit între regretul de a pleca atât de curând şi plăcerea unei revederi cât mai grabnice.

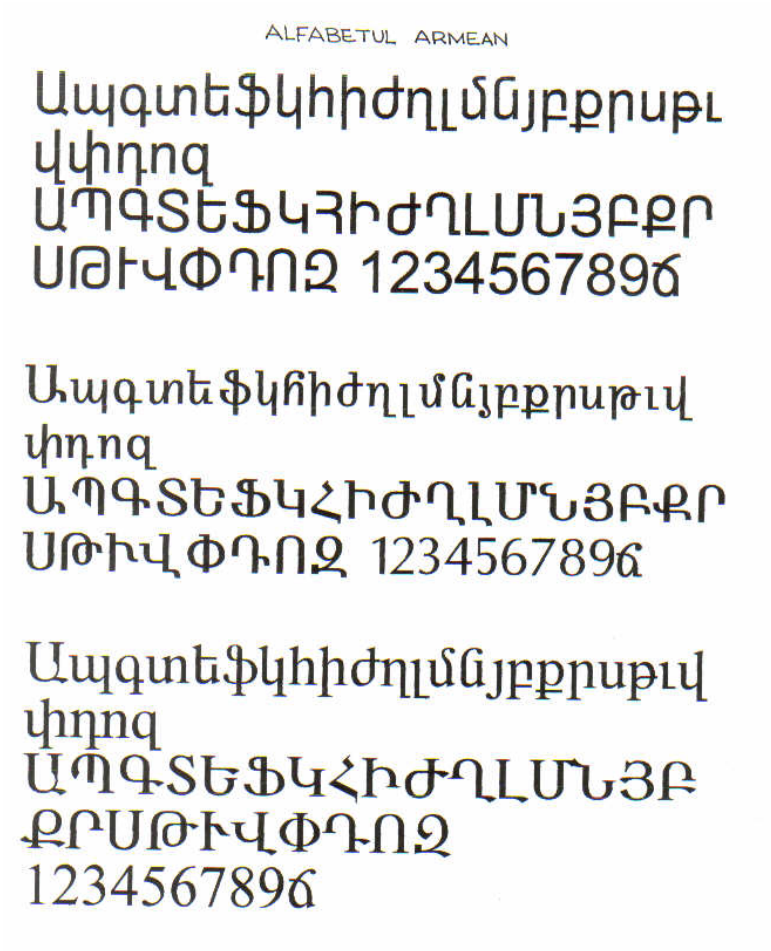

foto: **alfabetul armean ▲**

activitatea 6

loc de desfăşurare: Forumul German, Cluj
data/durata: 17 noiembrie – 3 ore
organizator: Clubul Intercultural Cluj, echipa de pilotaj
parteneri implicaţi: Şcoala "Horea", Liceul "Apaczai", Colegiul Naţional "G. Coşbuc", Şcoala "David Prodan", Şcoala "N. Iorga"
grup ţintă: elevii claselor V-VIII din şcolile implicate (50 de copii)
tema: proiectul "Educaţia intercultură în comunităţi multietnice"
scopul: socializarea grupului de copii şi stimularea interesului pentru participarea la activităţile ulterioare.
metode folosite: explicaţia, demonstraţia, învăţare prin descoperire, joc didactic, completare chestionar

descrierea activităţii: Îmbinând lecţia teoretică cu cea practică şi cu jocul, grupele de elevi s-au implicat activ, munca în grup a creat o anumită coeziune, apelând în primul rând la simţuri şi memorie.

Prin jocuri, care au stimulat copiii, s-a creat o atmosferă plăcută de prietenie, copiii aşezaţi în grupuri mixte de etnii, s-au cunoscut, au discutat şi s-au jucat împreună.

Primul joc, "Găseşte…" (în sală pe cineva care are un animal de casă preferat, o pasiune, un hobby), a deschis calea spre dialog şi cunoaştere.

Formarea grupurilor după simboluri s-a desfăşurat în timpul primului joc.

În noile grupuri formate, sarcina a fost ca fiecare membru să scrie o propoziţie despre el, care să-l reprezinte. Un membru al grupului i-a prezentat pe ceilalţi din grup tuturor celor prezenţi. După cunoaşterea prin prezentare s-a revenit la lucrul pe grupe, unde fiecare a exprimat ceva în limba sa maternă sau într-o limbă străină cunoscută.

S-a continuat cu discuţia despre ce ar vrea copiii să afle despre o altă etnie şi ce aşteptări au ei de la aceste întâlniri.

Explicaţiei iniţiale despre multiculturalitate şi interculturalitate i s-au adăugat demonstraţii muzicale (cântece specifice: armeneşti, evreieşti, maghiare, româneşti, romani, germane). Sarcina copiilor a fost să încerce să recunoască proveniența cântecelor.

rezultate/impact: Copiii s-au arătat interesați de a participa în continuare la următoarele acțiuni de cunoaştere a culturii, civilizației şi tradițiilor altor etnii, şi şi-au exprimat dorința de a se afilia la un Club Intercultural al Copiilor în care să activeze şi să-şi promoveze ideile.

Chestionarele au arătat că ei au apreciat foarte pozitiv activarea şi valoarea informațiilor primite. De asemenea, sugestiile pentru următoarele activități: excursii tematice, învățarea de cântece specifice ale altor etnii, a poeziilor acestora, discuții despre sinceritate şi iertare, legarea de prietenii din diferite etnii evidențiază succesul primei activități.

Desenele oferite echipei de pilotaj de către copii semnifică aprecierea lor față de cei ce au făcut posibilă această întâlnire.

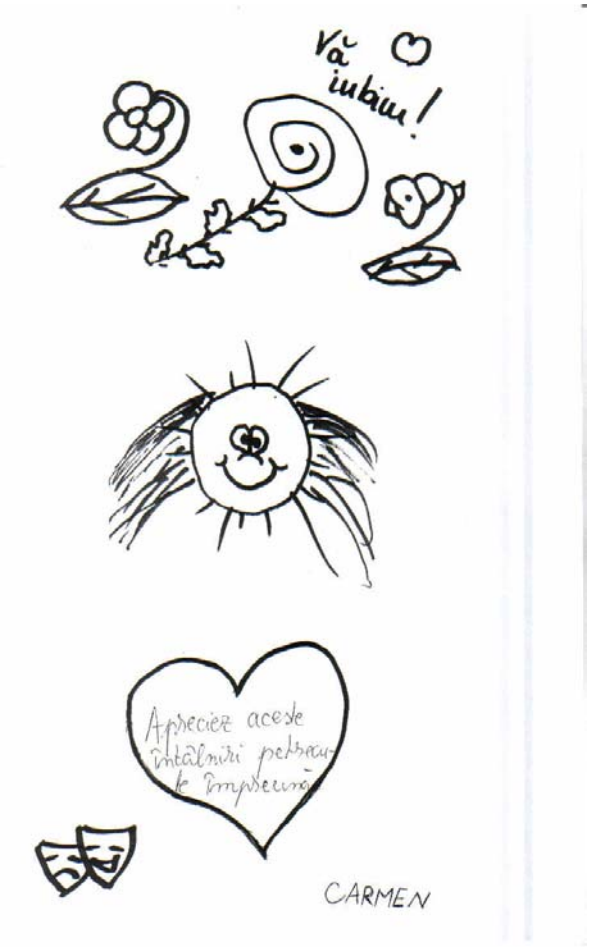

foto: **desen dedicat echipei de pilotaj a proiectului ▲**

Pt. Activ. 6

Luni, 4 decembrie 2000

Mozart și guvernatorul Transilvaniei

Valentin Ghiță

Transilvania Jurnal

Joi, 23 noiembrie 2000

Locuri de joacă multietnice

foto: **articole din ziare legate la activitatea 6 ▲**

activitatea 7
fişa 1
loc de desfăşurare: Liceul de Arte Plastice "Romulus Ladea", Cluj
data/durata: 4 decembrie – 3 ore
organizator: echipa de pilotaj, Silvia Ţinică
partenei implicaţi: Liceul de Arte Plastice "Romulus Ladea", Cluj
grup ţintă: elevii clasei a VI-a, secţia modelaj
tema: arta, cale de acces spre descoperirea şi valorificare altor culturi
scopul: exprimarea experienţei şi informaţiei culturale în forma artistică
metode folosite: explicaţia, descrierea, conversaţia artistică, descoperirea

descrierea activităţii: Pornind de la imagini arhitecturale, ale obiectelor de cult, portrete, ale momentelor istorice şi culturale, grupul de copii a luat contact cu elemente din culturi diferite de pe teritoriul Transilvaniei: armene, maghiare, rome, evreieşti, germane, române. Prin întrebări, copiii au fost solicitaţi să gândească, să-şi rememoreze cunoştinţele acumulate în procesul de învăţământ şi de experienţele personale pentru a descoperi şi dobândi noi date şi conexiuni. Având ca punct de plecare şi detaliile observate în imaginile prezentate, copiii şi-au reîmprospătat cunoştinţele.

După ce s-a trecut la explicaţia termenilor de inter- şi multi-culturalitate. Concluzia dialogului cu copii a fost că arta este o modalitate de exprimare şi îmbinare a unor concepte interculturale.

rezultate/impact: S-a format grupul de mici artişti care vor transcende propria etnie şi cultură, pentru a oferi celorlalţi obiecte şi imagini specifice diferitelor culturi

fişa 2
loc de desfăşurare: liceul de Arte Plastice "Romulus Ladea", Cluj
data/durata: 18 decembrie – 2 ore
organizator: Czuli Editha
grup ţintă: elevii clasei a VI-a
tema: aspecte din viaţa şi tradiţiile romilor
scopul: cunoaşterea acestor aspecte pentru receptarea unei imagini concludente asupra culturii tradiţionale de către elevii clasei
metode folosite: conversaţia, expunerea, descoperirea

descrierea activității: prin conversația purtată, elevii au fost stimulați să efectueze investigații în sfera informațiilor deja existente, pentru a ajunge să descopere noi date şi pericolul creerii de stereotipuri şi prejudecăți. Au fost descrise şi enumerate neamurile şi tradițiile specifice, împreună cu meşteşugurile tradiționale. Elevii au fost doritori să cunoască scrierea romani şi interesați să afle mai multe lucruri în legătură cu unele aspecte.

rezultate/impact: Elevii au fost receptivi şi interesați să cunoască cât mai multe elemente din viața romilor, punând întrebări de genul: "Este adevărat că se vând fetele pentru căsătorie?"

fişa 3
loc de desfăşurare: Liceul de Arte Plastice "Romulus Ladea", Cluj
data/durata: 8 ianuarie – 3 ore
organizator: Mircea Tivadar
grup țintă: elevii clasei a VI-a
tema: cultura şi arhitectura armenilor şi evreilor
scopul: familiarizarea şi cunoaşterea istoriei acestor două etnii, sensibilizarea la elemente artistice specifice
metode folosite: demonstrația, observația, schița, explicația

descrierea activității: Fiecare elev a avut acces la materiale – albume, cărți vechi cu miniaturi, descrieri. După o scurtă prezentare a istoriei celor două popoare s-a trecut la explicația şi demonstrarea elementelor de specificitate. Elevilor li s-a răspuns amănunțit la întrebări. O secvență deosebită a întâlnirii a fost aceea a introducerii diferenței între semn şi simbol (dl. prof. Zmicala) pornind de la cruce – semn în matematică şi simbol în creştinism – ajungând la exprimarea vieții şi ritmului prin limii în arta decorativă.

Sub impresia celor văzute, copiii au desenat o serie de miniaturi, s-au inspirat pentru lucrări, au copiat alfabetul armenesc şi ebraic.

rezultate/impact: Copiii au manifestat un interes deosebit pentru cele prezentate, apropiindu-se mult prin întrebări de culturi noi pentru ei. Fiecare şi-a ales o lucrare specifică care să reflecte înțelegerea lui/ei asupra celor văzute şi auzite.

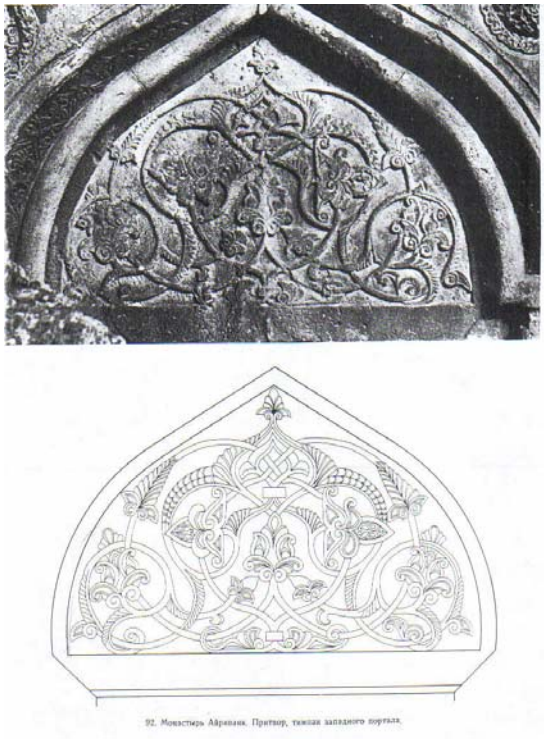

92. Монастырь Айрванк. Притвор, тимпан западного портала.

foto: **reproducere ▲**

activitatea 8

loc de desfăşurare: Forumul German
data/durata: 15 decembrie – 4 ore
organizator: Mihaela Schmidts, Eugenia Dadarlat
parteneri implicaţi: F.D.G.R.
grup ţintă: 35 de copii din şcolile implicate în proiect
tema: sărbători şi obiceiuri de iarnă
scopul: cunoaşterea tradiţiilor şi sărbătorilor de iarnă la diferite etnii
metode folosite: „learning by doing", exprimare artistică, minispectacole realizate de copii

descrierea activităţii: După un exerciţiu de spargere a gheţii, parada minispectacolelor a început cu cel al elevilor de la liceul Apaczai în limba maghiară. În continuare, copii de la şcoala Horea au prezentat în limba română şi germană obiceiuri, cântece şi urări de sărbători.

Atmosfera de Crăciun i-a cuprins pe toţi copiii, cântecele, colinzile, bomboanele din bradul de Crăciun, colinzile cântate la lumina lumânărilor, toate au creat o atmosferă unică. Apoi a urmat un exerciţiu de virtuozitate muzicală prezentat de copii romi (chitară clasică).

Un alt moment important a fost acela în care s-au învăţat urări de sărbători în limbile maghiară, armeană, romani, evreiască şi germană. Apoi copiilor li s-a vorbit de sărbătoarea Hanuka la evrei, ocazie de a da un conţinut ecumenic acestor sărbători.

Copii au realizat împreună un Moş Crăciun din măr, ocazie excelentă de cooperare şi destindere. Ultimul moment al întâlnirii a fost plin de generozitate şi originalitate, copii oferindu-şi daruri create chiar de ei.

rezultate/impact: Copii au dovedit responsabilitate în alegerea şi pregătirea programelor, originalitate în pregătirea "Moşilor" şi a cadourilor. În concluzie, copii au fost tare bucuroşi că au participat la această "activitate-sărbătoare".

activitatea 9

data/durata: 21 decembrie 2000 – 17 februarie 2001

organizator: Silvia Ţinică
parteneri implicaţi:
grup ţintă: profesori şi învăţători de la şcolile cu predare în limba minorităţilor, şcoli cu elevi romi.
tema: seminar de formare **Educaţie pentru toleranţă**
obiective: schimbare la nivel cognitiv, atitudinal şi comportamental privind acceptarea deosebirilor individuale şi de grup; conştientizarea valorii umane dincolo de diferenţele etnice, religioase, sociale, familiale.
metode folosite: discuţii de grup, exerciţii în pereche, brainstorming, joc de rol, exerciţii encounter.

descrierea activităţii: Structura seminarului cuprinde trei părţi: în prima parte se vor prezenta informaţii legate de rezultatele cercetărilor sociologice privind diferitele forme ale intoleranţei şi programele de prevenţie şi de intervenţie privind acest fenomen social.

A doua parte a constituit-o prelucrarea activă a celor cinci surse identificate ca responsabile pentru intoleranţă: percepţia identităţii, comunicarea, asertivitatea, empatia şi toleranţa. Se preconizează, de asemenea, demonstrarea unor strategii de management al conflictelor.

Partea a treia este dedicată evaluării, feed-backului şi elaborării proiectelor personale a celor învăţate.

activitatea 10

loc de desfăşurare: Clubul OTER, Templul Deportaților, foste sinagogi, vechiul cimitir ortodox
data/durata: 11 februarie – 6 ore
organizator: Salamon Marton, Valentin Ghiță
parteneri implicați: OTER, scriitorul Vasile Grunea
grup țintă: elevii implicați în proiect
tema: cultura şi civilizația evreiască
scopul: prezentarea comunității evreilor din Cluj
metode folosite: explicația, descrierea, conversația independentă, discuții în grup

descrierea activității: Activitatea a început la sediul OTER filiala Cluj, unde au avut loc două expoziții: de calendare (organizată de Teledgi Laszlo) şi de timbre (organizată de prof. dr. Ossi Horowitz). A urmat apoi prezentarea templului deportaților (fosta sinagogă neologă), unde organizatorii au prezentat istoria lăcaşului de cult, precum şi obiectele de cult specifice religiei mozaice.

A urmat vizitarea fostei sinagogi Poale Tzedek (Casa Tranzit), Shas Chevra (actualmente sediul firmei Kaio), fosta sinagogă ortodoxă (în prezent sediul postului de televiziune Antena 1 şi al firmei Idea) şi cimitirul ortodox de pe str. Aviator Bădescu. Aici participanții au putut afla că de 80 de ani nu s-au mai făcut înmormântări.

Periplul s-a încheiat la sediul Forumului German, unde s-a făcut evaluarea activității.

rezultate/impact: Cu acestă ocazie elevii participanți au avut prilejul să admire o serie de calendare, grupate pe diverse tematici (mijloace de transport, picturi etc.), precum şi timbre cu tematică evreiască (diverse evenimente, portrete ale unor oameni de ştiință şi muzicieni evrei).

Vizitând Templul Deportaților, elevii şi-au putut crea o imagine cu privire la asemănările şi deosebirile dintre un lăcaş de cult evreiesc şi unul creştin. De asemenea, prezentarea fiecărui obiectiv a început cu un scurt istoric al locului, îmbogățind astfel cunişținţele elevilor cu privire la oraşul nostru.

ARDEAL

EXPRESUL DE DIMINEAȚĂ

sâmbătă 10 februarie 2001

Expo la OTER Cluj

Ebraicul în imagini şi filatelie

Cultura şi civilizaţia evreiască ilustrată în mărci poştale, precum şi imagini cu picturi celebre şi "bijuterii" din istoria automobilului, sunt "pretextul" artistic pentru expoziţia colectivă realizată de Ossi Horowitz şi Telegdy Laszlo. Vernisajul este programat pentru duminică, între orele 11.00 şi 18.00, la sediul Organizaţiei Tinerilor Evrei din România (OTER) din Cluj, din strada David Francisc 16. Evenimentul se doreşte, aşa cum am menţionat, o oportunitate pentru invitaţi de a cunoaşte îndeaproape activitatea tinerilor clujeni aparţinând comunităţii iudaice. Chiar dacă evreii din Cluj sunt pe zi ce trece mai puţini, văduvind oraşul de aportul unei comunităţi care altădată avea o viaţa înfloritoare, tinerii din OTER se implică în acţiuni şi evenimente importante.

Daniel SÂRBU

foto: **articol din ziar despre expoziția de calendare şi timbre ▲**

activitatea 11, 13

loc de desfăşurare: comuna Săvădisla şi comuna Gilău, județul Cluj
data/durata: 18 februarie – 1 zi
organizator: Peter Tünde, Omboli Irina, Czuli Editha, Titit Marius
parteneri implicați: Şcoala Săvădisla, Rudi Varga – reprezentantul romilor din Gilău
tema: cultura şi civilizația maghiară, aspecte din viața şi tradiția romilor
scopul: prezentarea comunității maghiare şi rome
metode folosite: descrierea, observarea independentă, participare la spectacol, conversația euristică

descrierea activității: Examinând calendarul activităților, putem constata o mică schimbare. Activitățile 11 şi 13 s-au comasat, deoarece s-au concretizat printr-o excursie tematică de o zi în comunele reprezentative pentru etniile amintite mai sus.

Prima oprire a fost în comuna Săvădisla, care constituie una dintre aşezările reprezentative pentru cultura maghiară. Copii au vizitat biserica reformată construită în anul 1888, unde au putut admira carpetele cu motive specifice regiunii, un amvon într-un stil Baroc popular şi clopotul din spice de grâu.

A urmat un spectacol de cântece şi dansuri populare maghiare la Căminul Cultural. În cadrul şcolii a fost prezentată legenda satului Săvădisla – Szent Laszlo, după care doamna profesoară de limba română a povestit într-un mod impresionant ce înseamnă în concepția dânsei ca om ce trebuie să se integreze într-o comunitate a cărei limbă nu o cunoaşte: “chiar dacă nu cunoşti o limbă străină, merită să o trăieşti”.

Pentru prezentarea etniei rome a fost aleasă localitatea Gilău, unde 10Î - 15Î din populația localității este de etnie romă, majoritatea fiind de confesiuni neoprotestante. Copiii au asistat la finalul unei slujbe baptiste, unde au avut ocazia să asculte cântece religioase rome în limbile română, maghiară şi romani. În continuare, la Liceul din Gilău s-au prezentat aspecte din viața romilor şi mai ales a gaborilor din Gilău.

rezultate/impact: Copiii au fost foarte impresiionați de diversitatea activităților, chiar dacă acestea au durat mai mult decât cele anterioare. La Gilău au avut parte şi de o surpriză: învățarea paşilor de bază a dansului tradițional rom.

2001. február 20. KÖRKÉP SZABADSÁG 5

Interkulturális tevékenység helyszíne volt Tordaszentlászló

Varga Rudi szerint a gyalui romák megsínylették a rendszerváltást

A magyar és a roma közösségek bemutatása volt soron a Kolozsvári Interkulturális Klub ideli programjában. – A régió magyar kisebbsége számára reprezentatívnak tartották a tordaszentlászlói közösséget, mivel itt különösen aktív kulturális élet folyik – mondotta a Szabadságnak *Péter Tünde* megyei tanfelügyelő, a kolozsvári magyar és román iskolásokból álló klub koordinátora. Gyalui *Varga Rudi*, a helyi roma közösség az országos sajtóban is ellenőrizett vezetője fogadta az Apáczai-líceum és a Horea Iskola tanulóit.

Tordaszentlászló – Gyalu

Gyalui cigánytánc

Tordaszentlászlói csárdás

A református templom

(Tőkéczky János felvételei)

Az ismeretterjesztő látogatás első állomásaként a magyar, román, roma, zsidó, örmény és német nemzetiségek képviselőit tömörítő szervezet tagjai a tordaszentlászlói, 1888-ban épült református templomot és a mellette elhelyezett sírkertet tekintették meg, az idegenvezető szerepét **Szőke Zoltán** lelkipásztor töltötte be. A helyi művelődési házban **Boldizsár Zsolt Zoltán** tanár mutatta be a tordaszentlászlói iskolások dal- és táncscsoportjait, a *Zajongókat*. A kalotaszegi legényest, tordaszentlászlói csárdást, felcsíki népitáncösszeállítást, és gyermekfurulya-darabokat előadó csoportot vezető **Both Józsi** lapunknak elmondta, felelősségével, Zsuzsával együtt az iskola keretén belül, heti rendszerességgel folytatnak oktató-munkát. A tordaszentlászlói iskolában **Smaranda Roiiu** román szakos tanárnő esetében, hogyan részesült – egyetlen, a magyar nyelvet nem beszélő, a magyar kultúrát nem ismerő – románként a helyiek megítélésében, szerencsében. **Boldizsár Zsolt Zsuzsa** a „Szent László-pénz", a környéken található kerek kavicsok eredetének legendáját ismertette.

A gyalui baptista roma imaház a roma közösség pénzéből vásárolt hátrában létesült, elsősorban a helyi magyar romák számára – mondta lapunknak Varga Rudi. A mintegy negyven kolozsvári iskolás romaneszi, magyar és román nyelvű csoportokat hallgatott meg, majd a gyalui Elméleti Líceumba látogattak. **Brad Petre** aligazgató szerint az iskola tanulóinak mintegy 40–45 százaléka roma nemzetiségű, ennek ellenére nem tanulják a romanes nyelvet. Roma gyerekek vannak mind a román, mind a magyar tagozaton, az aligazgató a romanesz nyelv opcionális tárgyként való bevezetéséhez a szülők írásos igénylését tartotta szükségesnek. A jelenlevő gyalui polgármester nyilatkozata becslése a mintegy tízezer lakosú község roma közösségének kb. kétharmad részét – mintegy hétezer személyt – teszi ki. A polgármester szerint a roma közösség nagy részének nincs állandó munkahelye, a rendszerváltást követően a megélhetési gondok jelentősen megnőttek, a közösség tagjai közül sokan a szegénységi küszöb alatt élnek. A polgármester szerint a közösség tagjainak nagy részét a munkanélküli segélyből tartják el, és „a cigányok voltak az elsők az elbocsátási listákon" – mondotta Vargi, aki szerint elvesztik már a Németországba, Törökországba, Magyarországra távozó romák hullámai, és kisvolgükkel illetni kell megtermeltenük a civilizált létet szükségos Ichtelekert, kulturális hagyományaik megtartásával.

Salamon Márton László

Garázdák a kastélyban

Bonchida

Elutasítja az orvosi felügyeletet az éhségsztrájkoló

Torda

94 éves öregasszonyt akart megerőszakolni

Erdőfelek

Rendőrségi hírek

Tebergáposi vicsapillanti tűkre sógia kupán a bicíklist bándfyhunyadon – indiuk meg a megyei rendőrség legangyi nyilvántartásában.

Marká Béla

foto: **articol din ziar referitor la activitățile 11 şi 13 ▲**

activitatea 12

loc de desfăşurare: Grădinița nr. 40, Cluj Napoca
data/durata: 9 martie – 3 ore
organizator: Michalea Schmidts
parteneri implicați: Forumul Democrat German din România
grup țintă: elevi şi profesori din şcolile implicate
tema: cultura şi civilizația germană, aspecte din viața şi tradiția saşilor
scopul: cunoaşterea istoriei saşilor din Ardeal
metode folosite: relatarea, descrierea, observarea, vizionarea, conversația

descrierea activității: Activitatea s-a desfăşurat într-un mediu ambiant decorat cu grijă pentru a crea o atmosferă propice scopului urmărit. La început s-a vizionat o casetă video care a prezentat o gospodărie săsească din comuna Harman (Honigberg). A urmat o prezentare succintă a celor mai însenate momente din istoria saşilor în Ardeal, însoțită de imagini ilustrate şi observarea de hărți. În încheiere s-a prezentat un dans german executat de o grupă de grădiniță.

rezultate/impact: Elevii au manifestat interes pentru cele prezentate şi au pus multe întrebări. Evaluarea care li s-a cerut în final a arătat că ei au apreciat pozitiv activitatea şi valoarea informațiilor primite.

Die Kirchenburg in Honigberg - Hărman

Szászhermány(m), Mons Mellis(l)

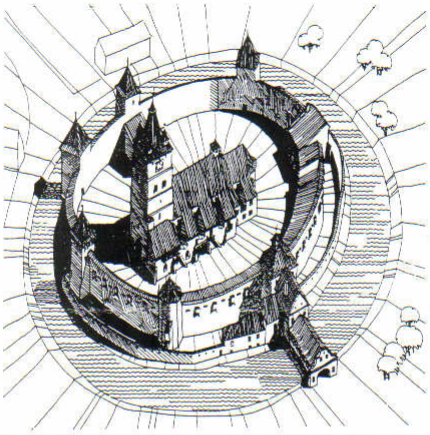

Die Kirchenburg in Deutschweißkirch - Viscri

Szászfehéregyháza(m), Alba ecclesia(l)

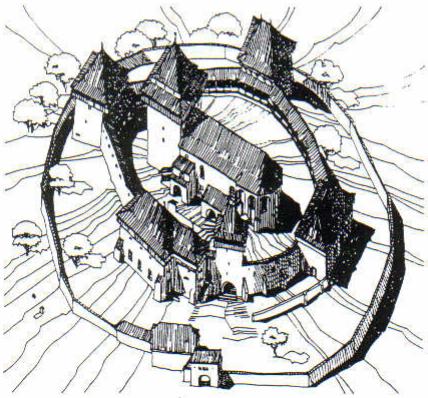

foto: **cetăți germane ▶**

Activităţi Iaşi

activitatea 1

loc de desfăşurare: Consiliul Judeţean Iaşi
organizator: Institutul Intercultural Timişoara
colaboratori: membri Asociaţiei ROMANITIN
tema: „Iaşiul în context multicultural”
participanţi: reprezentanţi ai şapte minorităţi naţionale din Iaşi, din cele opt existente în Iaşi
scopul: stabilirea de contacte durabile între minorităţile naţionale ce conviețuiesc în Iaşi

descrierea activităţii: Întâlnirea dintre reprezentaţii comunităţilor etnice a fost un prilej de a stabili contacte şi de a forma echipe de lucru în vederea derulşrii unor activităţi comune. De asemenea, toţi participanţii au agreat idea de a derula o serie de activităţi în cadrul proiectului ”Educaţie interculturală în şcoli multietnice”, care li s-a părut deosebit de interesant.

activitatea 2
“Cupa Prieteniei”

loc de desfăşurare: Şcoala Generală ”Petru Poni”
organizator: Institutul Intercultural Timişoara
colaboratori: Şcoala Generală ”Petru Poni”
tema: „Sportul, asemănare prin diferenţă”
participanţi: echipele de fotbal au fost formate din câte 6 copii aparţinând minorităţilor naţionale şi echipe de fotbal formate din copii români aparţinând şcolii ”Petru Poni”
scopul: crearea unui dialog sportiv între copii români şi cei aparţinând minorităţilor naţionale.

descrierea activităţii: Competiţia sportivă s-a dovedit deosebit de dinamică, toţi copii fiind încântaţi de idea participării la aceasta. Participanţii au fost copii din clasele V-VII, competiţia desfăsurându-se în paralel pentru fiecare nivel de clasă, iar mai apoi câştigătorii s-au confruntat în finale.

După stabilirea câştigătorilor (cea mai bună echipă, cel mai bun portar, cel mai bun jucător, golgetereul competiției) au fost fost stabilite meciuri între echipe mixte, în care s-a urmărit modul de colaborare a celor care anterior erau adversari sportivi.

Rezultate: Activitățile sportive au atras copii, dorința lor fiind de a cunoaşte cât mai multe astfel de experiențe.

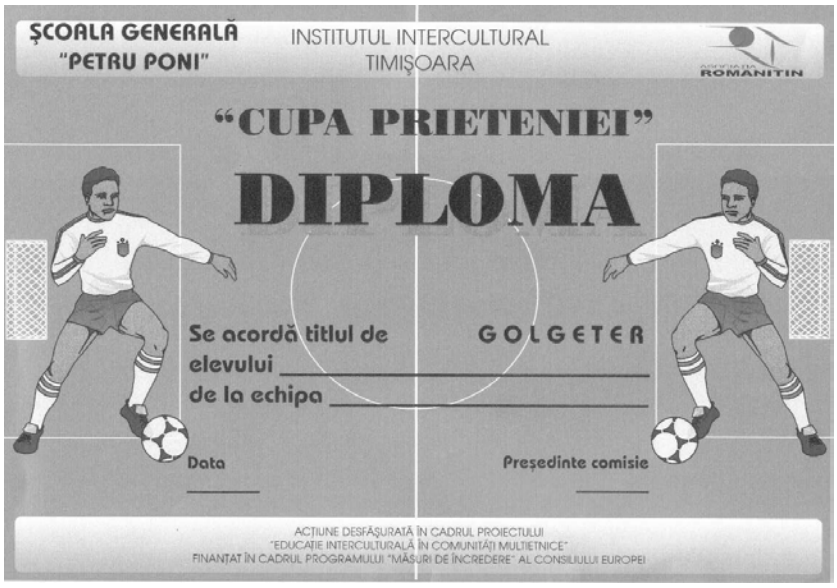

foto: **diplomele acordate în cadrul activităţilor sportive ▲**

activitatea 3
"Expoziţie interculturală"

loc de desfăşurare: Complexul Muzeal „Palatul Culturii"
organizator: Complexul Muzeal „Palatul Culturii"
colaboratori: membri asociaţiei ROMANITIN
tema: „Cultura fără frontiere"
participanţi: 8 elevi români de la Şcoala Ştefan cel Mare, 6 elevi romi, 2 copii italieni; reprezentanţi ai comunităţii elene; italiene, rome şi germane.
scopul: familiarizarea copiilor cu cultura elenă, italiană şi germană

descrierea activităţii: Activitatea s-a desfăşurat în cadrul expoziţiei organizate de comunităţile etnice din Iaşi participante. Expoziţia a cuprins piese reprezentative, definitorii ale fiecărei culturi. Organizatorii au prezentat copiilor obiecte arheologice, documente, fotografii, simboluri ale fiecărei culturi. Copii au fost iniţial îndrumaţi să observe exponatele, să citească textele, pentru a-şi face o imagine asupra unor aspecte ale istoriei

locale prin intermediul demersului muzeografic. În continuare, organizatorul a prezentat, într-un discurs concentrat, întregul conținut de idei, de fapt, o călătorie spațio-temporală în cultura fiecărei etnii, urmărind:
- cunoaşterea trecutului comunităților;
- stabilirea reperelor actuale ale vieții comunităților.

rezultate: A fost trezit interesul copiilor pentru cultura etniilor din România, prezentată în limitele rigorii ştiințifice, dar într-un mod neconvențional.

activitatea 4
"Comunitatea armeană"

loc de desfăşurare: Biserica armeană Iaşi
organizator: Institutul Intercultural Timişoara
colaboratori: dl. Nazare (comunitatea armenilor din Iaşi) şi M. Tivadar (comunitatea armenilor din Cluj)
tema: „Izvorul culturii armene în spațiile româneşti"
participanți: 10 elevi români de la Şcoala Ştefan cel Mare, 6 elevi romi, 3 copii greci, reprezentanți ai comunității elene, armene, rome, italiene.
scopul: o introducere în istoria şi cultura armenană

descrierea activității: dialogul s-a legat în grădina ce înconjoară biserica, grădină în care se află numeroase pietre funerare, simboluri reprezentative ale istoriei şi culturii armene, bogăția de ornamente specifice culturii armene fiind unul din factorii care au stârnit interesul copiilor. Discuțiile au condus spre relevarea unor aspecte legate de istoria şi religia armenilor. Biserica, care din păcate se află într-un stadiu avansat de degradare, este una dintre primele construcții de acest gen din Iaăi. Copiilor le-au fost prezentate simbolurile specifice bisericii armene, iconografia, aspectul interior specific.

rezultate: Copii au luat cunoştință cu o religie ortodoxă cu elemente şi simboluri religioase diferite de cele pe care le cunoşteau şi al unei națiuni de care auziseră foarte puțin.

activitatea 5
"Comunitatea elenă"

loc de desfăşurare: Biserica grecească Iaşi
organizator: Institutul Intercultural Timişoara
colaboratori: reprezentanţi ai comunităţii elene
tema: „Tradiţie şi modernitate în etnia elenă"
participanţi: 10 elevi români de la Şcoala Ştefan cel Mare, 6 elevi romi, 4 copii greci, reprezentanţi ai comunităţii armene, elene, rome, italiene
scopul: o introducere în istoria şi cultura elenă

descrierea activităţii: Dialogul, purtat cu ajutorul părintelui bisericii a condus spre relevare unor aspecte de religie cât şi spre o analizare a cunoştinţelor copiilor, în majoritate de religie ortodoxă. în partea a doua a discuţiilor, în paralel cu descrierea interioară a bisericii preotul a punctat câteva momente din istoria şi evoluţia culturii greceşti în contextul spaţio-temporal.

rezultate: Copii s-au simţit într-un mediu familial, pentru ei fiind un joc de recunoaştere. Ceea ce a fost nou însă, a fost să descopere că una din naţiunile cu o istorie şi cultură atât de vastă şi frumoasă, grecii sunt prezenţi şi în Iaşi, sunt vecinii lor, prietenii lor, profesorii lor etc. S-a descris de asemenea şi comunitatea elenă din Iaşi, explicându-se procesul de transformare a acesteia şi modalităţile de a face faţă timpurilor.

activitatea 6

loc de desfăşurare: Catedrala Romano-Catolică din Iaşi
organizator: Institutul Intercultural Timişoara
colaboratori: reprezentanţi ai comunităţii italiene
tema: „Rolul religiei catolice şi importanţa ei"
participanţi: 10 elevi români de la Şcoala Ştefan cel Mare, 6 elevi romi, reprezentanţi a comunităţii armene, rome şi italiene
scopul: evidenţierea rolului pe care religia catolică l-a avut în decursul istoriei

descrierea activităţii: Dialogul, purtat cu ajutorul unui reprezentant al bisericii, a condus spre relevarea unor aspecte de religie creştină, scindate după Marea Schismă, în cele două ramuri, dacă se poate spune aşa: Biserica Ortodoxă şi Biserica Catolică, făcându-se o mică abordare comparativă între religia catolică şi cea ortodoxă. A urmat apoi o descriere a comunităţii

italiene din Iaşi, un amănunt foarte important fiind faptul că aici, în Iaşi, este practic centrul comunității italiene din România.

activitatea 7

loc de desfăşurare: Şcoala Ştefan cel Mare
organizator: Institutul Intercultural Timişoara
colaboratori: cadre didactice ale şcolii Ştefan cel Mare
tema: „Interculturalitatea în contextul şcolar"
participanți: 5 clase de elevi ai şcolii Ştefan cel Mare
scopul: identificarea conceptului de interculturalitate de către copii

descrierea activității: După explicația conceptului de interculturalitate, minoritate națională, comunitate etnică etc., prezentarea a început printr-o activitatea dinamică, care a presupus recunoaşterea de către copii a unor linii melodice aparținând diferitelor etnii.

Ei au trebuit să identifice astfel, muzica armenească, grecească, rusă, romani, italiană, poloneză etc. Le-a fost prezentat documentarul realizat de către echipa de lucru din Cluj a proiectului, documentar realizat de către aceştia în urma derulării activităților din cadrul proiectului.

activitatea 8
"Comunitatea romilor"

loc de desfăşurare: comunitatea romilor din Dancu, Iaşi
organizator: Institutul Intercultural Timişoara
colaboratori: membri asociației ROMANITIN
tema: „Romii, de care te temi atât de mult..."
participanți: o clasă de elevi ai şcolii Ştefan cel Mare
scopul: realizarea de către copii a faptului că există nu numai o comunitate a romilor, ci există şi o istorie şi o cultură aparținând acestei etnii

descrierea activității: În ansamblul ei a fost o activitate interesantă prin natura ei, contactul direct cu membri comunității, cu tradițiile şi cu modul lor de viață, fiind o atmosferă creată în idea îndepărtării stereotipurilor existente, din păcate, încă din clasele primare în rândul copiilor români. A

fost o experiență, așa cum a spus la un moment dat unul dintre copii, de „viață” și în același timp, copii au descoperit că, pe cât de vastă și interesantă este istoria și cultura romilor, pe atât de necunoscută le este (cu excepția celei muzicale, bineînțeles).

rezultate: Îndepărtarea stereotipurilor care planau asupra personalității copiilor majoritari, stereotipuri care îi îndepărtau și îi împiedicau ca măcar să încerce a cunoaște comunitatea de romi lângă care trăiesc de când se știu.

foto: **comunitatea romilor din Dancu ▲**

Activităţi Timiş

Partenerii locali au fost

- Inspectoratul Şcolar al Judeţului Timiş;
- Liceul Teoretic din Dudeştii-Vechi şi Uniunea Bulgară din Banat;
- Liceul Teoretic „Dositei Obradovici" şi Uniunea Sârbilor.

Ei au fost reprezentanţi, în echipa de lucru a proiectului, de:

- Francisc Kiss;
- Ana Petcov, Stanca Velciov, Damian Vasilcin;
- Vera Arsin, Desanca Lazici, Melania Putici.

Activităţi realizate:

1. Prezentarea proiectului în cadrul unei întâlniri cu cadrele didactice şi Comitetul de părinţi al Liceului Teoretic „Dositei-Obradovici", Timişoara
2. Intâlnire a reprezentanţilor Institutului Intercultural şi ai Inspectoratului Şcolar cu cadrele didactice de la Liceul Teoretic din Dudeştii-Vechi, precum şi cu părinţi şi reprezentanţi ai comunităţii locale. Dezbatere privind posibilităţile de implementare a proiectului
3. Vizitarea Institutului Intercultural de către elevi ai Liceului Teoretic „Dositei-Obradovici", Timişoara
4. Cursuri pe teme de interculturalitate
5. Vizita elevilor Liceului Teoretic „Dositei-Obradovici" din Timişoara la Dudeştii-Vechi, unde au fost primiţi de elevii Liceului Teoretic bulgar. Au vizitat împreună biserica catolică din localitate, şcoala şi căminul cultural unde tinerii sârbi au jucat o piesă de teatru (obiceiuri sârbeşti de nuntă, dansuri), fotbal
6. Organizarea vizitei elevilor bulgari din Dudeştii-Vechi la Timişoara. Elevii celor două licee au susţinut un program artistic. Toţi participanţii au vizitat pe rând Vicariatul sârbesc, Catedrala ortodoxă sârbă, sediul Uniunii Sârbilor

▲Elevii Liceului Teoretic Dudeştii-Vechi (bulgar), în vizită la cei ai Liceului Teoretic «Dositei Obradovici» Timişoara (sârb).

7. Seminar local de difuzare a activităților organizate în cadrul proiectului de către cele două licee: Liceul Teoretic din Dudeştii-Vechi şi Liceul Teoretic „Dositei Obradovici" din Timişoara. Prezentarea unor experiențe/activități similare. Dezbateri asupra activităților derulate în cadrul proiectului. Asupra posibilității de multiplicare a activităților de educație interculturală desfăşurate cu ocazia proiectului.
8. Vizita comună a elevilor celor 2 licee timişene la Cluj (3 zile): grădina botanică, monumentele din oraş, Belvedere. Organizarea unui spectacol cu toate minoritățile implicate în proiect; la întoarcere, o scurtă excursie la Peştera Urşilor.

Educație interculturală – punte de prietenie între minorități
scrisoarea unei eleve din clasa a VII-a

La ora de dirigenție, diriginta ne-a vorbit despre educația interculturală şi despre Institutul Intercultural din Timişoara. Nu am înțeles mare lucru până nu am fost să vizităm sediul Institutului. Ne-a plăcut ce-am văzut şi ce-am auzit şi deodată am devenit interesați de ceea ce urma să se întâmple.

Era o zi de primăvară. Eram noi, elevii şcolii Dositei-Obradovici, elevii clasei a III-a, a VII-a şi a X-a. Erau şi profesori alături de noi.

Am parcurs un drum nu foarte lung. Eram nerăbdători să cunoaştem noii prieteni. Ajunşi la Dudeşti, am avut plăcerea să vedem un sat, de fapt, o comună frumoasă, întreținută de localnicii ei foarte primitori. Am coborât din autobuz.

Ruşinea ne gâdila. Toata clasa a VII-a râdea, fără motiv. Dar bineînțeles nu de bulgari, ci aşa, fiindcă erau destul de timizi. Dar după câteva momente ne-am trezit în curtea şcolii atât de veche, spunându-ne nume de zeci de ori şi strângându-ne mâna cu nişte copii de treabă.

Repede, repede şi ne-am împrietenit.

Noii noştri colegi au fost foarte drăguți cu noi, aşa încât ne-au arătat tot ce era de văzut la Dudeşti. Am vizitat biserica catolică, care sincer este cea mai frumoasă şi cea mai dotată din câte am văzut eu la această religie. Adevărul e că nu este prea mare, dar în schimb e extraordinară.

Oamenii ne urau bun-venit.

Şi şcoala era foarte frumoasă, la fel ca şi căminul în care am aflat multe despre Dudeştii Vechi şi despre istoria acestora. Şi noi ne-am prezentat, sper că, destul de bine, jucând o piesă de teatru în care sunt prezentate obiceiurile sârbeşti de nuntă. Iar după aceea a urmat dansul. Am dansat pe muzică sârbească, ceea ce ne-a încântat, dar mai mult ne-a încântat faptul că şi prietenii noştri ascultă muzică sârbească, la petreceri, acasă.

După această mare bucurie, am mâncat un prânz delicios ca să putem juca fotbal cu băieții din Dudeşti.

Pot să spun că ne-au bătut de numai. Scorul final era de 10-0 pentru ei. Asta e! Noi ne pricepem la baschet, că doar suntem sârbi.

Legătura dintre aceste două minorități era foarte strânsă, adică, este foarte strânsă. Aşa încât, noi copiii corespondăm cu alții săptămânal, ceea ce ne face mare plăcere.

Pe data de 5 aprilie ne-au vizitat şi bulgarii. Sper să le fi plăcut. Şi aici am vizitat mai multe locuri cum ar fi: Uniunea Sârbilor din România, Uniunea Bulgarilor din România, Biserica Catolică din Piața Unirii.

Au trecut zilele şi a venit o dimineață călduroasă în care ne-am reîntâlnit cu câțiva dintre prietenii noştri. Mare bucurie era. Mergeam la Cluj. Drumul era destul de lung, fapt care nu s-a simțit prietenilor. Multe monumente istorice am vizitat în Deva şi în Alba şi în Cluj.

Clujul este foarte frumos. Un oraş cu multe atracții ca de exemplu: Grădina Botanică, monumentele din centrul oraşului, Belvedere.... Şi acolo am participat la un spectacol. Fiecare minoritate şi-a arătat ceea ce are mai bun.

Ziua a treia se apropiase, iar noi trebuia să plecăm. În drum am oprit la Peştera Urşilor, un loc care a ocupat o mare porțiune în inima noastră.

Suntem la Timişoara... tuturor ne pare rău că ne despărțim. Dar sunt sigură că ne vom vedea cât de curând cu prietenii noştrii din Dudeştii Vechi.

Arsin Maia
Clasa a VII-a
Liceul Teoretic „Dositei-Obradovici”

Noile relații dintre etnii

Mă numesc Nocov Diana, de la liceul Teoretic din Dudeştii-Vechi, şi am participat la întâlnirile cu colegii sârbi de la Liceul Dositei Obradovici din Timişoara.

Am fost foarte impresionată să remarc căci colegii noştrii de la Obradovici ne acceptă ca pe nişte fraţi, nu numai ca prieteni.

Venirea lor la Dudeşti a fost începutul prieteniei noastre ca etnii, am dansat împreună, s-au prezentat programe artistico-culturale şi am realizat că avem multe în comun. Apoi a urmat excursia noastră la Timişoara, unde am fost primți cu multă bucurie de către cadrele didactice şi elevii de la Obradovici.

La Timişoara s-a prezentat un program artistic în care s-a prezentat datinile şi obiceiurile noastre, iar eu personal am avut şansa să-mi fac noi prieteni.

Apoi a urmat excursia la Cluj, unde am fost împreună cu prietenii noştrii de la Obradovici.

Mă bucur foarte mult că am avut ocazia să vizitez locuri noi şi interesante, şi de altfel să-mi fac noi prieteni.

Nocov Diana,
Liceul Teoretic Dudeştii-Vechi

Noii noştri prieteni

În urmă cu două luni am avut ocazia să cunoaştem tineri de aceeaşi vârstă cu noi, cu aceleaşi gânduri, aceleaşi gusturi muzicale, de naționalitate diferită.

Noi, elevii bulgari de la Liceul Teoretic Dudeştii Vechi am avut ocazia să-i întânim pe aceşti copii, elevi sârbi de la Liceul Teoretic "Dositei Obradovici" din Timişoara.

A fost o experienţă plăcută, având ocazia să ne cunoaştem bine şi să facem cunoştinţă cu obiceiurile lor şi în acelaşi timp să le prezentăm obiceiurile bulgarilor din Banat.

Am avut ocazia să ne cunoaştem şi mai bine în timpul celor trei zile cât a durat excursia făcută la Cluj-Napoca.

Locurile frumoase, de nedescris pe care le-am văzut ne-au fascinat la fel ca şi pe elevii sârbi.

Sper să avem ocazia să ne mai întâlnim cu elevii sârbi dar aş dori să cunoaştem şi alţi tineri de diferite naţionalităţi, să le cunoaştem limba şi obiceiurile lor.

Vasilicin Caterina
clasa a X-a
Liceul Teoretic Dudeştii-Vechi

Concluzii: Educația interculturală modalități de concretizare şi evitarea tentațiilor culturaliste

Educația interculturală – modalități de concretizare şi evitarea tentațiilor culturaliste

Călin Rus

Vom încerca în cele ce urmează, profitând de bogăția şi diversitatea exemplelor de activități prezentate în capitolele anterioare, să oferim câteva elemente de sinteză pe care le considerăm utile pentru oricine doreşte să implementeze astfel de activități, în special în sistemul educativ din România. Este însă necesară clarificarea mai întâi a sensului acordat conceptului de „educație interculturală". Nu dorim să prelungim aici dezbaterile actuale din jurul acestui concept[4] şi ne vom rezuma, din perspectivă pragmatică, la precizarea modului în care concepem obiectivele şi cadrul metodologic al educației interculturale.

Precizând că distingem sensuri diferite ale termenului "intercultural" în sintagme precum „educație interculturală", „abordare/perspectivă interculturală", „comunicare interculturală", „societate interculturală", considerăm educația interculturală ca având drept obiectiv general *pregătirea tinerilor pentru a trăi într-o societate multiculturală ce tinde tot mai mult să devină interculturală*. Această viziune corespunde cu punctul de vedere adoptat de Consiliul Europei şi cu cel al Comisiei Internaționale a UNESCO pentru Educația Secolului 21 care considera în 1996 că unul dintre obiectivele majore ale educației trebuie să fie „a învăța să trăim împreună, a învăța să trăim cu ceilalți".

În privinta obiectivelor specifice ale educației interculturale, în concepția noastră ele se referă la trei nivele interrelaționate şi de egală importanță:

- (1) dobândirea de *cunoştințe* privind cultura în general şi impactul acesteia asupra comportamentelor individuale şi de grup, privind propria cultură / propriile culturi şi privind alte culturi;
- (2) dezvoltarea de *deprinderi* legate de viața într-o societate multiculturală / interculturală (conştientizarea propriilor determinări culturale, stereotipuri şi prejudecăți, identificarea acestora la ceilalți, capacitatea de a relativiza punctele de vedere, abilități comunicaționale şi relaționale);
- (3) formarea de *atitudini* cum ar fi respectul pentru diversitatea culturală, pentru identitatea culturală proprie şi a celorlalți, refuzul discriminării şi intoleranței;

[4] Acestea sunt ilustrate ^n prezentul volum de o parte a textului semnat de Jacques Chevalier.

Un al patrulea nivel, perfect compatibil teoretic dar a cărui legitimitate este mai contestabilă în interiorul sistemului educativ, ar putea de asemenea fi adăugat: stimularea *participării şi acțiunii* în sensul promovării principiilor unei societăți interculturale şi al combaterii discriminării şi intoleranței.

În ceea ce priveşte cadrul metodologic al educației interculturale, în concordanță cu evoluții recente pe plan internațional, am putut constata din experiența practică a activităților Institutului Intercultural adecvarea la obiectivele menționate a unei metodologii specifice. Aceasta reprezintă o îmbinare a mai multor perspective, între care cele mai importante sunt pedagogia constructivistă, învățarea prin cooperare, pedagogia bazată pe proiect, precum şi abordarea integrată, cross-curriculară şi parteneriatul şcoală – comunitate.

Intr-adevăr, dacă analizăm exemplele de activități realizate în cadrul proiectului, vom regăsi cele trei dimensiuni de mai sus, cea cognitivă, a deprinderilor şi a atitudinilor. Vom analiza în continuare aceste activități, încercând să surprindem elemente semnificative privind modul concret în care pot fi atinse aceste tipuri de obiective, în special în ceea ce priveşte tematica, modul de structurare a activităților, legătura lor cu curriculumul şcolar şi metodologia utilizată.

Achiziționarea de cunoştințe legate cultura sau culturile proprii şi de culturile altor comunități, în primul rând culturile comunităților locale cu ai căror reprezentanți elevii au contact frecvent dar şi altele, din alte spații geografice, reprezintă o dimensiune importantă a educației interculturale. Este deci normal să existe numeroase activități ce se focalizează asupra acestei dimensiuni. Achiziția acestor cunoştințe poate fi făcută în moduri foarte diferite, după cum o ilustrează şi unele activități realizate în cadrul proiectului.

Astfel, o primă variantă este cea a prezentării de informații de către cadrul didactic sau de către un specialist în domeniu invitat să vorbească elevilor. Prezentării verbale îi pot fi adaugate, pentru mărirea eficacității procesului, prezentări ce utilizează distribuirea şi/sau proiectarea de materiale tipărite, materiale video, grafice, fotografii, hărți etc. Prezentarea de informații poate avea loc şi într-un spațiu exterior şcolii ce oferă resurse adecvate pentru ilustarea mesajului transmis, cum este, spre exemplu, muzeul.

O altă variantă o reprezintă învățarea prin interacțiunea directă cu mediul studiat. Această interacțiune poate avea loc fie în clasă, (spre exemplu, invitarea unui membru al comunității armene pentru a vorbi despre cultura armeană sau a unui membru al comunității romilor pentru a vorbi despre tradițiile specifice ale acestei comunități), fie în mediul imediat înconjurător şcolii (spre exemplu, identificarea în oraş a unor elemente tipice de

arhitectură, sau vizitarea bisericii din localitate), fie într-un alt mediu geografic şi cultural (spre exemplu, vizita în alte comunități, excursiile).

Invățarea unor elemente legate de cultura unei comunități se poate de asemenea realiza prin experimentare, prin participarea la evenimente şi manifestări culturale semnificative ale comunității studiate (spre exemplu, participarea la un spectacol folcloric, asistarea la o ceremonie religioasă, participarea la o sărbătoare specifică).

Un alt tip de organizare a procesului de învățare este cel în care, odată stabilită tema, elevii sunt cei care caută informații şi prezintă apoi rezultatele obținute profesorului şi colegilor. Elevii se vor căuta informații din diverse surse, se vor documenta, individual sau pe grupuri, asupra temei puse în discuție sau asupra unui aspect determinat al acesteia. Sursele pot fi exterioare comunității studiate (cărți, articole şi studii găsite la bibliotecă, intervievarea unor specialişti, contacte cu ONG specializate, analiza presei, căutare pe internet) sau provenind din interiorul acesteia (interviuri cu lideri sau simpli membri, consultarea unor publicații sau documente aparținând unor membri sau organizații din comunitate).

In fine, o posibilitate suplimentară este oferită de organizarea activității de învățare nu în jurul procesului de documentare, ci în jurul producerii unui rezultat concret pe baza informațiilor obținute. Astfel, elevii vor lucra pentru a realiza, spre exemplu, o publicație, un spectacol sau o expoziție, cu tematica respectivă, ceea ce presupune colectarea şi procesarea de informații, înțelegerea şi structurarea acestora în vederea realizării produsului dorit.

Preluând exemplul expoziției, aceasta ar putea avea deci, din perspectiva celor descrise mai sus, trei tipuri de utilizări diferite: (1) vizitarea unei expoziții cu întreaga clasa, eventual cu prezentarea acesteia de către un specialist, sau chiar prezentarea expoziției în clasă prin intermediul unor diapozitive sau al unui material video; (2) vizitarea expoziției în scopul documentării pentru realizarea unui portofoliu, a unei compuneri sau a unui desen; (3) realizarea unei expoziții de către elevi, pe baza informațiilor colectate din diverse surse.

Pot fi astfel evidențiate două tipuri fundamentale de demers în construirea conceptelor legate de cultură şi interculturalitate la elevi. Primul porneşte de la definiții şi reflecții conceptuale spre concret (spre exemplu, elevilor din Cluj li s-a făcut o prezentare generală a problematicii romilor de către un membru al unei organizații a acestei comunități, prezentare urmată de o vizită în teren într-o comunitate de romi defavorizată). Cel de-al doilea tip de demers porneşte de la experiență, de la relația cu concretul, cu patrimoniul cultural şi cu viața comunității, pentru ca, prin reflectarea asupra experienței să rezulte conceptualizarea. In acest caz, conceptele se construiesc prin comparație,

prin confruntarea cu surse autentice, validate (spre exemplu, vizita lăcaşurilor de cult creştine şi evreieşti, urmate de analiza asemănărilor şi deosebirilor dintre ele, rezultând în înțelegerea specificității fiecărei religii, a relațiilor dintre ele şi a rolului religiei în viața oamenilor şi a comunităților sau vizitele în comunitățile din Săvădisla şi Gilău, urmate de o discuție privind diferențele dintre situația a două comunități minoritare, una maghiară, cealaltă romă şi înțelegerea rolului tradițiilor în menținerea coeziunii comunităților). In acest al doilea caz se valorifică avantajele stimulării curiozității elevilor prin senzația de descoperire pe care aceştia o au în cazul contactului cu un patrimoniu bogat şi puțin cunoscut (spre exemplu descoperirea patrimoniului armean de la Gherla de către elevii clujeni sau a celui bulgar din Dudeştii-Vechi de către cei timişoreni). De asemenea, dacă activitățile au în vedere mobilizarea membrilor comunității ca sursă de informații, se poate conta de cele mai multe ori pe deschiderea acestora, satisfacția purtătorilor acestui patrimoniu de a-l impărtăşi, în special tinerilor. In ceea ce priveşte conținutul şi tematica activităților, ele se referă la toată diversitatea de posibilități revelate de înțelesul antropologic al termenului de „cultură". Astfel, se au în vedere elemente de istorie, limbă, religie, folclor, tradiții, arhitectură, artă clasică şi modernă, dar şi fapte de viață specifice, trecute sau contemporane.

Dacă toate aceste tipuri de activități se referă în principal la dimensiunea cognitivă a educației interculturale, la interacțiunea elevilor cu informația de tip „cultural", alte activități de educație interculturală, ce pot fi asociate aspectului „inter-", au în vedere preponderent aspectul relațional, stabilirea de contacte şi gestionarea situațiilor de interacțiune între persoane provenind din culturi diferite. Acest tip de activități corespunde obiectivelor de tip 2 şi 3, privind formarea de deprinderi şi atitudini.

Numeroase activități din cadrul proiectului au fost centrate pe întâlnirea dintre elevi din comunități culturale diferite. Unele dintre acestea au avut drept obiectiv declarat chiar cunoaşterea reciprocă (cum a fost cazul vizitei sârbilor timişoreni în comunitatea bulgară din Banat). Altele au reprezentat întâlniri orientate spre atingerea unui scop comun, sau pe satisfacerea unor interese sau curiozități comune (spre exemplu, excursia comună la Cluj a elevilor timişeni, expozițiile de minerale şi bonsai din Cluj sau campionatul de fotbal din Iaşi). Teoria relațiilor intergrupuri confirmă dealtfel faptul că o schimbare pozitivă de atitudini poate fi determinată de contactul direct cu membrii celuilalt grup. Eficiența este însă maximă în cazul în care membrii grupurilor în contact cooperează pentru realizarea unui obiectiv comun, cu condiția ca acest obiectiv să fie realist şi să poată fi atins prin această cooperare.

In acest al doilea caz, conținutul „cultural" al obiectului întâlnirii poate varia foarte mult. Astfel, dacă în cazul excursiei la Cluj scopul declarat era

cunoaşterea altor spaţii culturale, în cazul expoziţiei de minerale interculturalitatea apare, la nivel simbolic, în analogia cu mozaicul culturilor, în timp ce la Iaşi scopul întâlnirii, meciul de fotbal, nu are nici o legătură cu specificul cultural însă principiile sportivităţii, respectul reciproc, sunt nu doar compatibile cu dialogul intercultural ci reprezintă condiţii esenţiale ale acestuia. Există şi activităţi axate pe dimensiunea relaţională şi în care uneori nu intervin nici elemente culturale concrete, nici contacte orientate spre atingerea unor scopuri comune. Este vorba despre activităţile interactive de educaţie interculturală de tipul simulărilor. Ele au fost utilizate spre exemplu în activităţile clubului intercultural iniţiat la Cluj. Se pot însă iniţia, şi este de dorit o astfel de abordare, activităţi complexe sau programe de activităţi, care să vizeze în egală măsură obiective legate de cunoştinţe, ca şi de atitudini şi deprinderi.

Un element de ordin practic, esenţial în implementarea activităţilor de educaţie interculturală, este cel al relaţiei cu curriculumul. Astfel, cea mai simplă posibilitate este ca un cadru didactic să introducă elemente de educaţie interculturală, fie la nivel de conţinuturi, fie în legătură cu dezvoltarea unor competenţe relevante, în activitatea sa curentă la clasă. O altă posibilitate este alocarea unui spaţiu în curriculum, în cadrul curriculumului la dispoziţia şcolii, pentru activităţi dedicate cunoaşterii unei/unor culturi sau a unor aspecte culturale particulare (limbă, dans, artă, istorie, etc). Mai greu de realizat dar mult mai eficientă este însă perspectiva transversală, ce presupune integrarea perspectivei interculturale în toate componentele curriculumului într-o abordare transdisciplinară, ce presupune o atentă coordonare a activităţii în echipa de cadre didactice, astfel ca acest demers să nu afecteze negativ obiectivele pedagogice obişnuite. Activităţile extraşcolare reprezintă de asemenea oportunităţi extrem de importante pentru educaţia interculturală. Ele pot lua forma unor acţiuni punctuale (ex. excursie), uneori repetitive (ex. spectacol de Crăciun) sau structurate pe o perioadă mai mare de timp, eventual eşalonate pe durata întregului an şcolar (ex. club intercultural, parteneriat şcolar cu o clasă/şcoală cu elevi aparţinând unui alt spaţiu cultural). Este importantă în opinia noastră, pentru asigurarea coerenţei mesajului educativ al şcolii şi pentru maximizarea impactului activităţilor realizate, articularea strânsă dintre activităţile extraşcolare şi cele din clasă. Astfel, activităţile extraşcolare sunt mai eficiente dacă sunt pregătite prin activităţi de învăţare specifice în clasă, iar activităţile la clasă nu au decât de câştigat din valorificarea experienţei oferite de activităţile extraşcolare. In toate aceste tipuri de activităţi este fundamentală deschiderea spre comunitate, valorificarea resurselor acesteia, nu doar a celor materiale, ci mai ales a celor legate de cunoştinţe, experienţe şi opinii. Cadrele didactice vor trebui astfel să-şi proiecteze activităţile didactice şi ţinând cont de posibilităţile de colaborare oferite de comunitate, prin implicarea părinţilor, a ONG, a unor membrii marcanţi ai comunităţii etc. O atenţie specială se cuvine acordată reflectării asupra

experienţelor de învăţare prilejuite de activităţile cu specific intercultural, precum şi evaluării împreună cu elevii a impactului acestora. O modalitate practică, eficientă şi cu virtuţi formative evidente, utilizată cu deosebit succes de participanţii la proiectul nostru, este folosirea jurnalului elevilor sau solicitarea exprimării în scris a opiniilor în legătură cu un anumit eveniment sau o anumită acţiune realizată. Activităţile vor avea un impact mărit dacă elevii sunt implicaţi activ atât în alegerea tematicii, cât şi în organizarea, planificarea şi realizarea acestora.

In conceperea şi implementarea activităţilor de educaţie interculturală pot apărea teme delicate, controversate. Printre exemplele posibile menţionăm relaţia dezechilibrată între culturi, între majoritate şi minorităţi, între romi şi restul populaţiei, sau, la nivel local, frustrările generate de confruntarea unei populaţii majoritare sau semnificative numeric într-o localitate în care tradiţia istorică aparţine unei comunităţi acum minoritare dar în trecut dominantă, comunităţi asimilate sau în curs de asimilare de alte culturi, efectele unor mari mişcări demografice, spre exemplu cele externe ale evreilor, germanilor, sau, mai recent romilor, dar şi migraţii interne, fie între regiuni, fie între sat şi oraş. Tendinţa firească este de a evita abordarea unor astfel de problematici sau a unor teme ce pot conduce spre acestea. Recomandarea noastră este de a le accepta ca provocări fireşti pentru educaţia interculturală şi de a le aborda deschis, fără prejudecăţi şi tabu-uri, însă cu respectarea unor reguli de bază ale comunicării, asupra cărora toţi elevii s-au pus de acord în prealabil.

Sugestii generale privind abordarea unor teme controversate:

- Recunoaşteţi legitimitatea generală a controverselor (e normal să nu fim toţi de aceeaşi părere);
- Inainte de a aborda problema, asiguraţi-vă că s-au stabilit, s-au înţeles şi s-au acceptat regulile de bază ale discuţiei;
- Incurajaţi abordarea a cât mai multe faţete ale problemei; examinaţi alternative; analizaţi consecinţele; determinaţi valorile şi interesele implicate; stimulaţi elevii să încerce să privească problema în cauză din alte puncte de vedere;
- Insistaţi asupra faptului că în discuţie combatem ideile, nu oamenii;
- Faptul că trebuie ascultate toate opiniile nu înseamnă că unele opinii nu sunt mai bune decât altele.

Tendința angelică, de a ignora problemele controversate nu este una constructivă, deşi extrem de răspândită. Din experiența de mai mulți ani a Institutului Intercultural am constatat că, cel mai frecvent, atunci când sunt solicitate să propună activități de educație interculturală, cadrele didactice au tendința de a propune în primul rând spectacole folclorice multiculturale. Desigur, acestea reprezintă inițiative lăudabile cu o bogată valoare educativă. Ele conțin însă şi riscul unei viziuni culturaliste folclorizante, asupra culturii şi comunităților ce le poartă. O astfel de viziune nu este compatibilă cu principiile interculturalității deoarece, restrângând diversitatea culturală la spațiul tradițiilor şi folclorului, şi fixând culturile în repere esențialiste fixe, ancorate în trecut, ascunde în fapt nerecunoaşterea caracterului multicultural inevitabil al societății actuale şi a egalei legitimități a culturilor ce o compun, culturi ce trebuie privite în evoluție şi în interacțiune.

Alături de tentația culturalistă, merită de asemenea semnalate alte două tentații, complementare, deseori asociate unor motivații nobile, dar în egală măsură negative. Prima este tendința de a accentua asemănările dintre oameni, pentru a promova apropierea între persoane şi culturi, şi, implicit, stabilitatea societății. Pericolul cu această tendință, deseori manifestată la reprezentanți ai majorității, este cel al refuzului diferenței, a diversității culturale. In replică, deseori minoritarii au tendința de a accentua deosebirile, cu intenția de a sensibiliza la necesitatea respectării dreptului la diferență. Pericolul în acest caz este legat de izolare şi refuzul comunicării. Desigur, nu există nici o rețetă care să garanteze asigurarea echilibrului între aceste tendințe în vederea asigurării unor activități de educație interculturale eficiente. Una dintre recomandările pe care le putem totuşi formula este legată de conexiunea, pe care o considerăm esențială, între educația interculturală şi educația pentru o cetățenie democratică.

Expoziție

fotografii realizate în cadrul proiectului

manifestări la Iaşi

desene

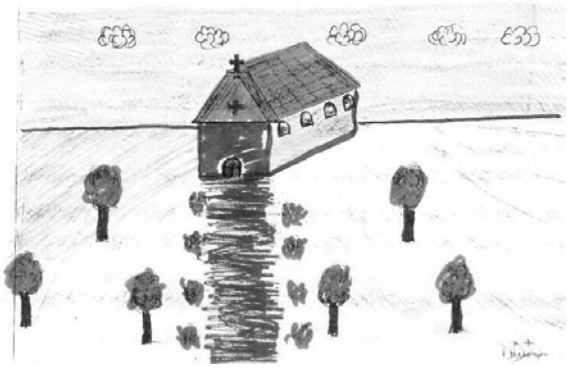

excursii

participanții la seminarul de formare, Timișoara

expoziție Cluj

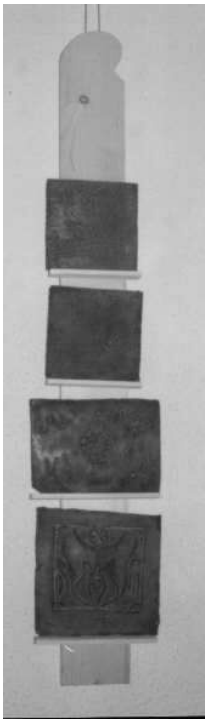

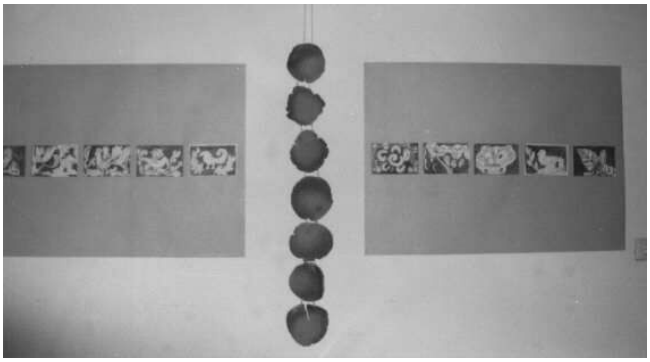

spectacol la Dudeştii Vechi

spectacol Timişoara

Lista participanților

Lista participanților

Grupul de pilotaj

Tünde PÉTER, Inspectoratul Școlar Județean Cluj
Mircea TIVADAR, Uniunea Armenilor - Cluj
Francisc KISS, Inspectoratul Școlar Județean Timiș
Dan BUTNARU, Centrul Județean de Asistență Psihopedagogică - Iaşi
Iulian DINU, Comunitatea romilor - Iaşi
Călin Rus, Institutul Intercultural Timişoara
Ana PETCOV, Liceul Teoretic Dudeştii-Vechi membră a echipei de lucru Timişoara
Vera ARSIN, Liceul Teoretic „Dositei Obradovici" – Timişoara membră a echipei de lucru Timişoara
Alexandra Jivan, Institutul Intercultural Timişoara

Expert

Jacques CHEVALIER Haute Ecole „Léonarde de Vinci" - Belgia

Participanți la proiect

Irma ÖMBÖLI, Asociația Pedagogilor Maghiari din România - Cluj
Aram Garbis MARTAIAN, Uniunea Armenilor - Cluj
Ildiko-Maria WESTHOFF, Forumul German - Cluj
Mihaela SCHMIDT, Forumul German - Cluj
Editha CZULI, Fundația WASSDAS - Cluj
Marius TITI, Asociația Romano-Suno - Cluj
Martin SALAMON, Comunitatea Evreilor Cluj
Valentin GHIȚĂ, Comunitatea Evreilor Cluj
Silvia-Veronica ȚINICĂ, Casa Corpului Didactic Cluj
Eugenia DĂDÂRLAT, Școala Generală „Horea" - Cluj
Elena-Mirela DINU, Comunitatea romilor - Iaşi
Ștefan ROMAN, Inspectoratul Școlar Județean Iaşi
Doru-Valentin VLASOV, Centrul de Asistență Psihopedagogică Iaşi
Aurel HODOROGEA, Grupul Școlar de Arte şi Meserii Iaşi

Elena EIGEL, Asociaţia pentru Educaţia Romilor „KHETANES”
Simona PEŞTE, Şcoala Generală Balş
Viorica-Elvira PETRIMAN, Şcoala „Alexandru cel Bun” Iaşi
Diana-Irina LUPEICĂ, Şcoala „Alexandru cel Bun” Iaşi
Natalia MIHEI, Şcoala „Ion Creangă” Tg. Frumos
Ana-Cristina FANARAGIU, Comunitatea romilor - Iaşi
Zlatiborca MARCOV, Uniunea Sârbilor din România - Timişoara
Melania PUTICI, Liceul Teoretic „Dositei Obradovici” - Timişoara
Vera ARSIN, Liceul Teoretic „Dositei Obradovici” - Timişoara
Ana PETCOV, Liceul Teoretic Dudeştii-Vechi
Stanca VELCIOV, Uniunea Bulgară din Banat
Damian VASILCIN, Uniunea Bulgară din Banat
Paula MOKOS, Uniunea Democrată a Slovacilor şi Cehilor - Nădlac
Jelania Maria AMBRUS, Uniunea Democrată a Slovacilor şi Cehilor - Nădlac
Lubomir Ivan AMBRUS, Uniunea Democrată a Slovacilor şi Cehilor - Nădlac

Institutul Intercultural Timişoara
Programul Măsuri de Încredere
al Consiliului Europei

Institutul Intercultural Timişoara. Prezentare.

Institutul Intercultural Timişoara (I.I.T.) este o instituţie autonomă, non-guvernamentală, cu activitate culturală, civică şi ştiinţifică, fără scopuri politice, care promovează valorile şi principiile Consiliului Europei în materie de interculturalitate. Prin programele şi activităţile sale, I.I.T. urmăreşte dezvoltarea dimensiunii interculturale în domeniile educaţiei, culturii şi relaţiilor interetnice. I.I.T. îşi propune, de asemenea, să facă cunoscut pe plan naţional şi internaţional climatul de toleranţă şi de comunicare interetnică specific oraşului Timişoara şi regiunii Banatului.

Principalele proiecte ale I.I.T. în perioada 1996 – 2000
(Detalii privind proiectele actuale pot fi găsite pe site-ul I.I.T. www.intercultural.ro)

Mozaic (mai 1999 - mai 2000). Proiectul îşi propune dezvoltarea de relaţii stabile de colaborare între şcoli şi muzee din patru regiuni ale României: Timişoara, Sibiu, Iaşi şi Bucureşti. Activităţile derulate au drept obiectiv promovarea unor relaţii armonioase între minorităţi şi majoritate pe baza utilizării patrimoniului cultural al muzeelor ca instrument de educaţie interculturală. Finanţare: Programul Măsuri de Încredere al Consiliului Europei.

Minorităţi: identitate şi coexistenţă (noiembrie 1999 - octombrie 2000) are ca obiectiv implicarea unor tineri reprezentanţi ai celor 17 minorităţi naţionale recunoscute în România în activităţi legate de reconstituirea contribuţiei minorităţilor la viaţa socială şi culturală a României pe baza unor mărturii de istorie orală. Un volum reflectând rezultatele activităţii tinerilor implicaţi va fi publicat în finalul proiectului. Proiectul se desfăşoară în colaborare cu Departamentul pentru Protecţia Minorităţilor Naţionale din cadrul Guvernului României şi cu organizaţii ale minorităţilor naţionale. Finanţare: Programul Măsuri de Încredere al Consiliului Europei.

Coeziune socială într-o societate pluriculturală în Sud-Estul Europei, (noiembrie 1999 - iulie 2000) îşi propune să dezvolte un climat de toleranţă şi de înţelegere reciprocă între comunităţile culturale din mai multe regiuni ale Iugoslaviei. Sunt implicaţi reprezentanţi ai unor organizaţii non-guvernamentale şi ai comunităţilor culturale din Voivodina, Serbia, Sandjak şi Muntenegru. Finanţare: Programul Măsuri de Încredere.

EURROM - Integrarea culturii romilor în educaţia şcolară şi extraşcolară (1998 - 2001). Proiectul este sprijinit financiar de Programul SOCRATES - COMENIUS al Comisiei europene, fiind primul din acest program coordonat de o instituţie est-europeană (I.I.T.). El implică parteneri din Franţa, Slovacia, Spania şi România. Pe parcursul primului an al proiectului, în cadrul unei reţele de şcoli cu elevi romi, profesorii au derulat activităţi de explorare a mediului social şi a istoriei locale, pe bază de interviuri cu membri ai comunităţii, analize de arhive etc. încercând să integreze aceste element în procesul de educaţie. Pe baza acestei experienţe, în cursul celui de-al doilea an a fost elaborat un ghid metodologic adresat cadrelor didactice ce lucrează cu elevi romi. Cel de-al treilea an a fost consacrat inserării metodologiei elaborate în programele de formare continuă a cadrelor didactice, precum şi sensibilizării familiilor şi comunităţilor de romi A fost astfel elaborat primul curs on-line adresat cadrelor didactice care lucrează cu elevi romi.

Educaţia interculturală în şcoli multietnice (iulie 1999 - martie 2000). Proiectul, derulat de Fundaţia pentru Drepturile Omului şi Educaţie pentru Pace din Budapesta, în colaborare cu I.I.T. îşi propune să introducă metode de educaţie interculturală în şcolile multietnice. În România, activităţile sunt organizate în colaborare cu Casa Corpului Didactic din Timişoara şi cu sprijinul Inspectoratului Şcolar Judeţean Timiş. Finanţare: Fundaţia Culturală Europeană.

Educarea copiilor din comunităţile de romi: formarea cadrelor didactice ce lucrează cu copii romi (iunie 1996 - ianuarie 1998). Două seminarii de formare au fost organizate în cadrul acestui proiect. Publicul ţintă a fost constituit din cadre didactice ce lucrează cu elevi romi precum şi din reprezentanţi ai comunităţii romilor cu rol de mediatori şcolari. Aceştia din urmă au desfăşurat o serie de activităţi în comunităţile lor, având ca obiectiv mărirea frecvenţei şcolare şi îmbunătăţirea relaţiilor dintre familiile de romi şi şcoală. Raportul final al proiectului a fost publicat în limbile română şi franceză. Parteneri: Romani CRISS Bucureşti; Institutul de Ştiinţe ale Educaţiei din Bucureşti; GREF, Franţa; Centre de Recherches Tsiganes Paris. Finanţare: Programul Măsuri de Încredere al Consiliului Europei.

Presa şi toleranţa (martie 1997 - martie 1998). O analiză a modului în care presa din România prezintă minoritatea romilor a constituit baza pentru o

serie de seminarii ce au reunit la Timişoara, Bucureşti, Cluj-Napoca şi Iasi, jurnalişti, reprezenți ai autorităților publice locale, specialişti în domeniu şi reprezentanți ai organizațiilor şi comunităților romilor. A fost de asemenea analizat rolul jucat de presă în cazul conflictelor interetnice în care au fost implicați romi. Un seminar național pe această temă a fost organizat la încheierea proiectului, concluziile acestuia fiind publicate într-un volum. Parteneri: Facultatea de Jurnalism şi Ştiințele Comunicării din Bucureşti; Catedra de Jurnalistică a Universității de Vest din Timişoara; Programul Măsuri de Încredere. Finanțare: Fundația pentru o Societate Deschisă România.

Rețea de tineri pentru o Europă interculturală (septembrie 1997 - ianuarie 1998). Tineri provenind în special din medii sociale defavorizate şi aparținând comunităților româneşti, maghiare şi rome din Timişoara şi Budapesta au fost implicați în paralel în activități de tip artistic vizând dezvoltarea capacității lor de comunicare, a încrederii în sine şi a capacității de a se înțelege şi de a se respecta dincolo de diferențele culturale. Un ghid metodologic de educație interculturală adresat animatorilor de activități de tineret a fost de asemenea publicat ca rezultat al proiectului. Partener: Alliance for the Cities Youth Organizations, Budapesta. Finanțare: Programul Măsuri de Încredere, Fundația pentru o Societate Deschisă România.

Coeziune socială şi patrimoniu cultural (iunie 1997 – decembrie 1998). Acest proiect a reuşit să introducă activități de educație interculturală în mai multe muzee româneşti, situate în regiuni cu un pronunțat caracter multicultural. Faza pilot a proiectului s-a desfăşurat în cadrul Muzeului Banatului din Timişoara. A fost publicat, în română şi franceză, un ghid metodologic de pedagogie muzeală interculturală. Parteneri: Ministerul Culturii din România, Muzeele din Nürnberg (Germania), Braşov, Timişoara, Resița, Constanța, Drobeta Turnu-Severin, Bucureşti, Zalău, Iaşi. Finanțare: Programul Măsuri de Încredere al Consiliului Europei.

Coeziune socială şi diversitate culturală (martie 1998 - martie 1999). Proiectul a urmărit întărirea coeziunii sociale între grupurile confesionale din mai multe regiuni ale României: Braşov, Bucureşti, Cluj-Napoca şi Timişoara. Grupul țintă a fost constituit din tineri reprezentanți ai comunităților confesionale. Nucleul activităților l-a constituit o serie de itinerarii culturale pluriconfesionale, asociate cu momente de prezentare a

comunităţilor şi cu dezbateri. Finanţare: Programul Măsuri de Încredere al Consiliului Europei.

EDDEM - Educaţia pentru democraţie: rolul funcţionarilor publici ce lucrează într-un mediu multicultural (februarie 1998 - decembrie 1998). În scopul sensibilizării reprezentanţilor autorităţilor publice asupra importanţei respectării drepturilor omului şi a diversităţii culturale, au fost organizate mai multe seminarii adresate unor funcţionari din sistemul educativ, din poliţie şi din cadrul administraţiei locale. Împreună cu reprezentanţi ai unor ONG-uri şi ai comunităţilor minoritare din zonele respective au fost discutate modalităţi de realizare a unui parteneriat eficient între administraţie şi societatea civilă. Parteneri: autorităţi locale, Poliţia şi Inspectoratele Şcolare din Zalău, Iaşi şi Timişoara. Finanţare: Programul Măsuri de Încredere al Consiliului Europei.

Educaţia civică şi pentru drepturile omului în comunităţi de romi din Timişoara (septembrie 1997 - iulie 1998). Membri ai comunităţilor de romi din mai multe cartiere ale Timişoarei au fost pregătiţi pentru a facilita relaţiile între romi şi autorităţile locale. Mai multe întâlniri publice în cartiere au fost organizate cu sprijinul participanţilor la proiect. Parteneri: Asociaţia Socio-Culturală a Romilor din Banat; Consiliul Judeţean Timiş. Finanţare: Programul PHARE pentru Democraţie al Comisiei Europene.

Activităţi educative interculturale în şcoli cu elevi romi din judeţul Timiş (octombrie 1997 - iulie 1998). Obiectivul proiectului l-a constituit îmbunătăţirea frecvenţei şcolare şi asigurarea egalităţii şanselor pentru elevii romi. În şase şcoli din judeţul Timiş cu un număr mare de elevi romi au fost înfiinţate «cluburi interculturale» adresate elevilor romi şi români şi axate pe activităţi favorizând exprimarea creativităţii copiilor. În paralel, mediatori şcolari romi au facilitat contactul dintre şcoală şi comunitate. Parteneri: Asociaţia Socio-Culturală a Romilor din Banat; Inspectoratul Şcolar Judeţean Timiş. Finanţare: Fundaţia pentru o Societate Deschisă.

I.I.T. este partenerul român al proiectului **BANNET**, iniţiat de organizaţia DISTRIKT 0203 din Kikinda (Iugoslavia). Proiectul urmăreşte dezvoltarea de parteneriate la nivelul societăţii civile între regiuni învecinate din România, Iugoslavia şi Ungaria.

I.I.T. a participat la activităţile de difuzare a rezultatelor proiectului **Democraţie, Drepturile Omului, Minorităţi : aspecte educative şi**

culturale al Consiliului Europei. În acest context, I.I.T. a organizat un seminar privind introducerea perspectivei interculturale în predarea religiei în România şi a publicat în limba română mai multe lucrări elaborate de Direcţia de Educaţie a Consiliului Europei în cadrul acestui proiect.

EDES – Educaţie democratică şi europeană în România. Proiectul internaţional EDES, derulat în 1999, a fost inclus în programul Educaţie pentru o cetăţenie democratică al Consiliului Europei. El a contribuit la ameliorarea formării cadrelor didactice ce predau educaţie civică în ţările implicate: Croaţia, Ucraina, România, Slovacia şi Lituania. În România, coordonarea proiectului a fost asigurată de I.I.T., în colaborare cu Ministerul Educaţiei Naţionale.

Programul de conferinţe (1997 - 2000). Timp de peste trei ani, cu sprijinul Programului Măsuri de Încredere al Consiliului Europei, I.I.T. a invitat specialişti români şi străini să susţină conferinţe şi să participe la mese rotunde pe teme legate de interculturalitate. Principalele teme abordate au fost: educaţia interculturală, rolul mass-media într-o societate multiculturală, perspectiva interculturală în ştiinţele socio-umane, protejarea şi punerea în valoare a patrimoniului cultural într-o societate multiculturală, cooperarea transfrontalieră. Trei volume publicate în română şi franceză regrupează textele acestor conferinţe. Finanţare: Programul Măsuri de Încredere.

I.I.T. a publicat în limba română mai multe lucrări privind educaţia interculturală a tineretului elaborate de Direcţia de Tineret a Consiliului Europei între care **Pachet Educaţional pentru Educaţia Interculturală** şi **DOmino**.

Centrul de Documentare al I.I.T. a fost creat cu sprijinul Consiliului Europei şi al Fundaţiei Kaiser din Liechtenstein. El pune la dispoziţia publicului peste 2.300 de volume în limba română, peste 2.000 de volume în limbile engleză, franceză germană, maghiară şi sârbă în domeniile: ştiinţe sociale şi politice, educaţie, filosofie, cultură, literatură. Pot fi, de asemenea, consultate enciclopedii, dicţionare şi publicaţii ale Consiliului Europei. Centrul funcţionează şi ca punct de informare teritorial al Centrului de Informare şi Documentare al Consiliului Europei din Bucureşti.

Programul Măsuri de Încredere al Consiliului Europei

Fondat în 1949, în scopul realizării unei uniuni mai strânse între democraţiile parlamentare europene, Consiliul Europei este cea mai veche instituţie politică din Europa. Cu cele patruzeci şi unu de state membre, Consiliul Europei este cea mai mare organizaţie inter-guvernamentală şi interparlamentară din Europa. Sediul său se află în Franţa, la Strasbourg.

Dat fiind faptul că numai problemele de apărare naţională sunt excluse din aria competenţelor sale, Consiliul Europei îşi desfăşoară activităţile în domenii extrem de diversificate: democraţie; drepturile omului şi libertăţi fundamentale; mass-media şi comunicare; probleme economice şi sociale; educaţie, cultură, patrimoniu şi sport; tineret; sănătate; protejarea mediului înconjurător şi amenajarea teritoriului; democraţie locală şi cooperare juridică.

Programul „Măsuri de Încredere”

1. Consiliul Europei şi minorităţile

Programul „Măsuri de Încredere” a fost elaborat în urma Summit-ului şefilor de state şi de guverne din ţările membre ale Consiliului Europei, care a avut loc la Viena, în 1993. Această întâlnire la nivel înalt, care avea printre obiective şi protecţia eficace a minorităţilor naţionale, a permis Consiliului Europei, pe de o parte, să iniţieze Convenţia-cadru pentru protecţia minorităţilor naţionale, iar, pe de alta, să obţină mandatul pentru elaborarea unui program de măsuri de încredere, destinat ameliorării toleranţei şi înţelegerii între popoare.

Scopul acestui Program este, deci, să susţină moral şi financiar proiecte derulate de parteneri neguvernamentali, care au ca prim obiectiv promovarea de bune relaţii între minorităţi şi majoritate.Specificitatea Programului „Măsuri de Încredere” constă în aceea că susţine, în cadrul unei organizaţii internaţionale în care cooperarea interguvernamentală este puternic promovată, proiecte propuse, în mare parte, de diferite organizaţii neguvernamentale. Nu în ultimul rând, importanţa tot mai mare a problemelor inerente legate de relaţiile minorităţilor cu majoritatea dintr-o ţară, aduce în prim plan necesitatea ca, pe lângă activităţi negurvernamentale, să se iniţieze o serie de activităţi specifice în domenii strict legate de colaborarea dintre majoritate şi minorităţi.

2. Domenii de acțiune ale Programului

Acest program susține proiecte care își propun dezamorsarea eventualelor tensiuni dintre diferite comunități, în scopul înlăturării anumitor bariere care le separă. Obiectivul este de a permite celor interesați să poarte un dialog, să fie informați și să lucreze împreună, în scopul împărtășirii unor experiențe și al promovării, astfel, a cunoașterii și a înțelegerii reciproce.

Măsurile de încredere pot să acționeze în domenii diferite: democrație, drepturile omului, mass-media, educație, cultură, coeziune socială, cooperare transfrontalieră, tineret. Proiectele derulate în aceste domenii vor acționa în special la nivel local. Acesta este și motivul pentru care ele sunt concepute ca proiecte pilot, care pot fi prezentate drept modele de acțiune destinate să genereze alte proiecte, de același ordin.

Cele 44 de state membre ale Consiliului Europei: Albania, Andorra, Armenia, Austria, Azerbaijan, Belgia, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Cipru, Croația, Danemarca, Elveția, Estonia, Finlanda, Franța, Georgia, Germania, Grecia, Irlanda, Islanda, Italia, Letonia, Liechtenstein, Lituania, Luxemburg, Macedonia, Malta, Marea Britanie, Moldova, Olanda, Norvegia, Polonia, Portugalia, Republica Cehă, România, Rusia, San Marino, Slovacia, Slovenia, Spania, Suedia, Turcia, Ucraina, Ungaria.